DOKUMENTY

Petr Blažek, James V. Jakoubek

„Vysoce znepokojující záležitost“ Edice dokumentů o smrti Pavla Wonky z archivu Ministerstva zahraničí USA

Dne 26. dubna 1988 zemřel ve vazební věznici v Hradci Králové pětatřicetiletý kritik komunistického režimu Pavel Wonka[1]. Jako oficiální příčina úmrtí byla udána plicní embolie. Jeho smrt vyvolala v opozičním prostředí velké rozhořčení a diskusi, zda se ve skutečnosti nejednalo o násilný čin.[2] Nedůvěru vzbuzovaly již samotné okolnosti, za jakých byl Pavel Wonka 5. dubna 1988 zadržen a vzat do vazby. Jeho rodina se o tomto kroku dozvěděla teprve po více než dvou týdnech od jeho obhájce JUDr. Milana Jelínka, který až 22. dubna 1988 informoval matku a bratra Pavla Wonky o jeho dalším odsouzení a o jeho špatném zdravotním stavu. O pět dnů později dostala šokovaná Gertruda Wonková stručný telegram z věznice, z něhož se dozvěděla

1 Pavel Wonka se narodil 23. ledna 1953 ve Vrchlabí v česko-německé rodině. Po maturitě na středním odborném učilišti se třikrát neúspěšně pokoušel o přijetí na Právnickou fakultu UK v Praze. Zabýval se právem jako samouk a pomáhal svým spoluobčanům v jejich právních sporech s úřady. V souvislosti s kritikou hospodaření ve vrchlabském n. p. Mileta, kde pracoval jako hlavní mechanik, byl opakovaně zadržen. Dne 22. dubna 1982 byl zadržen příslušníky OHS OS SNB Trutnov a obviněn okresním prokurátorem v Trutnově z *rozkrádání socialistického majetku*. Ve vazbě strávil 5 měsíců, poté byl na základě své stížnosti propuštěn, neboť Generální prokuratura ČSR neshledala zákonné důvody k vazbě. Znovu byl však účelově obviněn z podobného činu a 19. ledna 1984 Okresním soudem v Náchodě odsouzen ke 14 měsícům odnětí svobody podmíněně. Po odvolání prokurátora změnil 20. března 1984 Krajský soud v Hradci Králové trest na nepodmíněný. Wonka uložený trest vykonal ve věznici Plzeň-Bory, propuštěn byl v roce 1985. O rok později se, jako nezávislý kandidát, přihlásil k volbám do Federálního shromáždění ČSSR. Napsal dva dokumenty (*Provolání nezávislého kandidáta* a *Volební program*), které společně se svým bratrem Jiřím Wonkou rozšiřoval. Oba byli v dubnu 1986 zadrženi a vzati do vazby. V květnu 1987 byl Pavel Wonka Městským soudem v Praze, kterému předsedal JUDr. Jan Rojt, odsouzen za *hanobení ČSSR, hanlivé výrazy o KSČ a urážky čelných představitelů ČSSR a SSSR* k 21 měsícům odnětí svobody nepodmíněně (jeho bratr Jiří byl odsouzen za *pobuřování* k 1 roku odnětí svobody nepodmíněně). Pavel Wonka byl po zamítnutí odvolání Nejvyšším soudem ČSR, kterému předsedal JUDr. Pavel Janda, odvezen do minkovické věznice, kde byl opakovaně fyzicky i psychicky týrán. Vynesený rozsudek považoval za nezákonný, držel hladovku a odmítal nastoupit do práce. Jeho zdravotní stav se prudce zhoršil, během necelých dvou měsíců ztratil 21 kg tělesné váhy. Dne 9. září 1987 byl převezen nejdříve do vězeňské nemocnice v Praze-Pankráci, poté do věznice Plzeň-Bory a nakonec do psychiatrické léčebny v Praze-Bohnicích (závěr lékařů zněl, že netrpí žádnou psychickou poruchou). Dne 26. února 1988 byl po absolvování celého trestu propuštěn. Jeho zdravotní stav byl velmi špatný. Odmítal podrobit se *ochrannému dohledu*, který mu byl rozsudkem stanoven na tři roky. Požádal o vystěhování do SRN. Dne 5. dubna 1988 byl v souvislosti s touto žádostí předvolán mjr. Juliem Horváthem na OVS Trutnov, kde však byl na základě hlášení kpt. Radiši Stojkoviče z Odboru VB OS SNB Trutnov o neplnění podmínek ochranného dohledu (zařazeného do pátracího oběžníku) a následného návrhu okresního prokurátora v Trutnově JUDr. Josefa Doležala zadržen a na základě rozhodnutí soudkyně Okresního soudu v Trutnově JUDr. Marcely Horváthové vzat do vazby.

o náhlé synově smrti. Zástupce náčelníka královéhradecké věznice npor. Jiří Bartoš se v telegramu cynicky ptal, zda si rodina tělo zemřelého převezme, nebo zda má být pohřebeno *na státní útraty*.[3]

Wonkova smrt vzbudila také velký zájem veřejnosti v zahraničí. Jak dokládají níže publikované archivní dokumenty, od počátku se o případ velmi aktivně zajímali představitelé Spojených států amerických. Dne 27. dubna 1988 zaslal ministr zahraničí USA George Shultz depeši americkému velvyslanectví v Praze, v němž označil tuto kauzu za *vysoce znepokojující záležitost* a požádal adresáta o získání dalších informací. Velvyslanectví USA v Praze také informoval, že zástupce nevládní mezinárodní organizace Lékaři za lidská práva[4] a forenzní lékař z Harvardovy univerzity prof. Robert S. Lawrence požádal československé úřady o možnost provést nezávislou pitvu Wonkova těla.[5] Pražská ambasáda USA se v následujících dnech

Dne 20. dubna 1988 byl pro *maření výkonu úředního rozhodnutí* odsouzen k 5 měsícům odnětí svobody nepodmíněně ve II. nápravně výchovné skupině. Rozsudek nenabyl právní moci, neboť Wonka se na místě odvolal ke Krajskému soudu v Hradci Králové. Současně vznesl požadavek na opětovné prošetření podmínek ochranného dohledu, ovšem bez úspěchu. O šest dnů později ve vazební věznici v Hradci Králové zemřel. Po roce 1989 byly postupně všechny zmíněné rozsudky nad Pavlem Wonkou zrušeny. Rozsáhlá dokumentace k jednotlivým případům je uložena v knihovně *Libri prohibiti*, Sbírka VONS, inventární číslo (dále jen inv. č.) 333–336, karton 56–58. Velké množství archivních dokumentů z provenience ministerstva vnitra a ministerstva spravedlnosti ke stejnému tématu je uloženo také v Archivu bezpečnostních složek, Národním archivu, ve spisovnách příslušných soudů a osobním archivu Jiřího Wonky. O kauze Pavla Wonky byla publikována řada novinářských článků a rozhovorů, ale pouze jediná historická studie. Srov. FRODL, David: Nezávislý kandidát Pavel Wonka. In: *Východočeské listy historické*, 2009, č. 26, s. 131–144.

2 Dne 3. května 1988 vydali mluvčí Charty 77 Stanislav Devátý, Miloš Hájek a Bohumír Janát dokument, v němž Pavla Wonku označili za oběť *nezákonné soudní a vězeňské praxe*. Viz Dokument Charty 77 č. 26/88: Za Pavlem Wonkou. In: CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (eds.): *Charta 77: Dokumenty 1977–1989. Svazek 2. 1984–1989*. ÚSD AV ČR, Praha 2007, s. 1002. Srov. HALLA, Josef: Mezinárodní řetězová hladovka na podporu vězňů svědomí v Československu v roce 1988. In: PAŽOUT, Jaroslav (ed.): *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Politická perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978–1989. Sborník grantového projektu*. Libri prohibiti, Praha 2008, s. 33–46.

3 CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (eds.): *Charta 77: Dokumenty 1977–1989. Svazek 2. 1984–1989*, s. 1002–1003. Srov. dok. č. 2.

4 Nevládní organizace Lékaři za lidská práva (*Physicians for Human Rights*) byla v polovině osmdesátých let 20. století založena s cílem působit pomocí lékařských prostředků proti porušování lidských práv na celém světě. Robert S. Lawrence byl v letech 1985–1991 členem jejího představenstva. V roce 1997 byl opět zvolen do správní rady a v roce 1998 se stal jejím předsedou. Prof. Lawrence sledoval případ Pavla Wonky již v předchozích měsících. V prosinci 1987 požádal ve svém dopise prezidenta republiky Gustáva Husáka, aby směl vyšetřit ve vězení šest politických vězňů. V lednu 1988 přijel do Československa, ale setkání s politickými vězni mu nebylo umožněno. Na počátku dubna 1988, několik týdnů před smrtí Pavla Wonky, konečně získal souhlas s návštěvou jednoho politického vězně. Dne 16. dubna 1988 zaslala Mezinárodní helsinská federace pro lidská práva (*International Helsinki Human Rights Federation*) československým úřadům dopis, ve kterém upozornila na Wonkův špatný zdravotní stav. Srov. Dokument Charty 77 č. 4/88: Sdělení o jednání amerického lékaře R. S. Lawrence s československými úřady o možnosti návštěvy politických vězňů. In: CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (eds.): *Charta 77: Dokumenty 1977–1989. Svazek 2. 1984–1989*, s. 973; Dokument Charty 77 č. 29/88: Alarmující smrt Pavla Wonky. In: tamtéž, s. 1007–1008; *Archive Helsinki Watch*, A report by Helsinki Watch: Case of Pavel Wonka, July 1988. Robert H. Kirschner (1940–2002) působil od roku 1973 jako forenzní lékař na Chicagské univerzitě.

5 Srov. dok. č. 1.

snažila získat o tomto případu další informace v opozičním prostředí.[6] Další informace získala 29. dubna 1988 od ředitele konzulárního odboru Ministerstva zahraničí ČSSR (a současně příslušníka rozvědky StB) Josefa Houžvičky.[7] Na žádost washingtonské centrály se také američtí diplomaté snažili urychlit příjezd prof. Roberta S. Lawrence a jeho kolegy, patologa Roberta H. Kirschnera z Chicagské univerzity, do Československa.[8]

Západní státy dlouhodobě podporovaly obhájce lidských práv v sovětském bloku. Jejich představitelé od poloviny sedmdesátých let s úspěchem využívali *helsinský efekt*, jak historik Daniel C. Thomas popsal důsledky mezinárodních závazků uzavřených v rámci Konference o spolupráci a bezpečnosti v Evropě.[9] Jak ukazují zpřístupněné telegramy, smrt Pavla Wonky se opakovaně stala předmětem jednání následné schůzky KBSE ve Vídni. Dne 29. dubna 1988 přednesl velvyslanec USA ve Vídni a vedoucí delegace USA na uvedené schůzce KBSE Warren Zimmermann na plenárním zasedání projev, který byl celý věnován kauze Pavla Wonky. Přiblížil jeho předchozí konfrontace s komunistickým režimem a připomenul, že se jeho případem na vídeňském jednání již v minulosti zabývali. Důrazně vyzval k vyšetření Wonkovy smrti a připomenul také další případy nedodržování lidských práv v Československu.[10] Kritika na vídeňské schůzce patrně přispěla k tomu, že československá strana nakonec souhlasila s příjezdem dvou amerických lékařů.[11]

Publikované diplomatické depeše přibližují z pohledu americké diplomacie také strategii komunistického režimu, kterou jeho zástupci používali při komunikaci o případu Pavla Wonky. Smrt pětatřicetiletého muže označili za nešťastnou nehodu, které se údajně nedalo předejít. Odkazovali zejména na výsledky první pitvy, kterou provedli 27. dubna 1988 lékaři ze soudnělékařského oddělení Krajského ústavu národního zdraví v Hradci Králové. Podle ní byla bezprostřední příčinou Wonkovy smrti náhlá plicní embolie: *Vlastní chorobný proces vedoucí ke smrti – opakované embolisace do plícnice – probíhal po dobu několika málo hodin před smrtí.*[12] Ředitel konzulárního odboru MZV Josef Houžvička hovořil ve stejném duchu při rozhovoru s pracovníkem velvyslanectví USA v Praze 29. dubna 1988. Uvedl, že Pavel Wonka byl ve věznici pod lékařským dohledem. Podle jeho výkladu bylo Ministerstvo zahraničních věcí ČSSR údajně připraveno vyhovět jeho žádosti o vystěhování do Spolkové republiky Německo, kterou tehdy podpořil spolkový kancléř Helmut Kohl.[13] Houžvička amerického diplomata ve stejný den také informoval, že se pro-

6 V telegramech se hovoří obecně buď o *obhájcích lidských práv*, nebo o *aktivistech Charty 77*, pouze v jednom z nich jsou konkrétně zmíněni jako zdroj informací Libuše Šilhánová a Bedřich Placák. Srov. dok. č. 6.

7 Srov. dok. č. 3.

8 Srov. dok. č. 12, 13, 16 a 19.

9 Srov. THOMAS, Daniel Charles: *Helsinský efekt. Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*. Academia – ČSDS, Praha 2007.

10 Srov. dok. č. 9.

11 Dok. č. 12.

12 *Archiv Jiřího Wonky*, Zpráva MUDr. Laciny o pitvě Pavla Wonky, 27. 4. 1988.

13 Dok. č. 3.

střednictvím vedoucího oddělení mezinárodních styků ÚV KSČ Michala Štefaňáka[14] dozvěděl o souhlasu stranického vedení[15] s příjezdem amerických lékařů.[16]

Lékaři Lawrence a Kirschner přiletěli do Prahy ráno 3. května 1988.[17] Druhý den odjeli do Hradce Králové, kde provedli druhou pitvu těla Pavla Wonky.[18] Dne 5. května 1988 se na základě předchozí žádosti setkali s vězněným signatářem Charty 77 Jiřím Wolfem, který v této době trávil ve Valdicích již šestý rok.[19] Výsledkem návštěvy amerických lékařů bylo zlepšení podmínek jeho věznění. Lawrence a Kirschner požádali vedení věznice, aby Wolf dostal brýle, bylo mu poskytnuto oční a neurologické vyšetření a zlepšeny jeho pracovní podmínky.[20] Podle depeše velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka zaslané 6. května 1988 washingtonskému ústředí američtí lékaři vyjádřili uspokojení nad přístupem československých úřadů a nad kvalitou vybavení forenzní laboratoře v Hradci Králové. Jejich závěr byl obdobný jako u první pitvy, příčinou smrti byla plicní embolie. Jak však uvedli, zatím nezjistili, co k ní vedlo. Nedostali také výsledky některých vyšetření, která by mohla tuto otázku objasnit.[21]

Velvyslanectví USA na základě rozhovoru s americkými lékaři navrhlo na jedné straně ocenit přístup československé strany a na straně druhé učinit veřejné prohlášení, že Pavel Wonka neměl být za svou činnost vůbec uvězněn. Současně vyslovilo silné podezření, že zhoršení Wonkova zdravotního stavu nastalo právě v souvislosti s jeho uvězněním.[22]

Návštěvu amerických lékařů využil propagandisticky deník ÚV KSČ *Rudé právo*, který 7. května 1988 otiskl článek Jaroslava Kojzara a Karla Waltra, doplněný zkresleným rozhovorem s Kirschnerem a Lawrencem. Podle výkladu *Rudého práva* západní

14 Michal Štefaňák (1932) byl v letech 1981–1986 kandidátem ÚV KSČ a v letech 1986–1989 členem ÚV KSČ. V osmdesátých letech zastával funkci vedoucího oddělení mezinárodních styků ÚV KSČ.

15 Vedení KSČ bylo o úmrtí Pavla Wonky informováno ve dvou zprávách, které 27. a 28. dubna 1988 připravilo oddělení státní administrativy ÚV KSČ (XIII. oddělení ÚV KSČ). Publikovány jsou v edici dokumentů ŽÁČEK, Pavel (ed.): Organizace a řízení represe v ČSSR. Operační štáby generála Lorence 1988–1989. Edice dokumentů. In: *Securitas Imperii*, č. 4/I. ÚDV, Praha 1998, s. 106–108.

16 Dok. č. 7.

17 Dok. č. 12.

18 Dok. č. 13.

19 Signatář Charty 77 Jiří Wolf (1952) byl 21. prosince 1983 odsouzen senátem Městského soudu v Praze, kterému předsedal JUDr. Jan Rojt, za *podvracení republiky* v souvislosti s jeho autorstvím různých *protistátních textů*, včetně zprávy o poměrech v minkovické a valdické věznici, kterou zaslal do zahraničí a předal rakouskému velvyslanectví v Praze. Vzhledem k tomu, že byl Jiří Wolf trestán za obdobné činy již podruhé (z předchozího třicetiměsíčního vězení se vrátil teprve v srpnu 1981), byl vynesený trest přísný – šest let odnětí svobody nepodmíněně v třetí nápravné skupině a následný tříletý ochranný dohled. Srov. WOLF, Jiří: *Good Soldier Wolf. One Man's Struggle for Freedom in Czechoslovakia*. Lanham – University Press of America, New York – Londýn 1994; BLAŽEK, Petr: Kauza „Skupiny revoluční akce". Letáková kampaň na podporu polské Solidarity ve světle svazkové agendy StB. In: KÁRNÍK, Zdeněk – KOPEČEK, Michal (eds.): *Bolševismus, komunismus a radikální socialismus v Československu IV*. ÚSD AV ČR – Dokořán, Praha 2005, s. 199–236.

20 Dok. č. 16.

21 Tamtéž. Srov. *Archive Physicians for Human Rights* (dále jen Archive PHP), Medical mission to Czechoslovakia. A report by Helsinki Watch and Physicians for human rights, July 1988.

22 Dok. č. 16.

státy pouze zneužily Wonkovu smrt, která měla údajně přirozenou příčinu. Jedinou zmínku v článku, která naznačovala otřesné podmínky, v nichž ve skutečnosti strávil Pavel Wonka poslední dny svého života, pronesl v rozhovoru prof. Lawrence: *Je zřejmé, že Wonka ztratil hodně na váze. Dověděli jsme se, že v různých dobách odmítal potravu. Tato skutečnost, ať již ztratil více či méně kilogramů, mohla být příčinou vzniku trombózy a následně plicní embolie. V případě, že embolie vznikne, nelze zabránit smrti ani v nejlepších zdravotnických zařízeních.*[23]

V poslední publikované depeši pražského velvyslanectví USA je zachycen pohřeb Pavla Wonky, který se uskutečnil 6. května 1988 ve Vrchlabí za účasti stovek osob. Byl mezi nimi také I. tajemník politického oddělení velvyslanectví USA v Praze Robert Norman, který dlouhodobě Wonkův případ sledoval (na základě jeho podkladů vznikla většina publikovaných telegramů): *Přítomni byli též zástupci velvyslanectví SRN, Velké Británie, Kanady, Francie, Nizozemí, Belgie, Itálie, Španělska a Austrálie (rezident z Varšavy). Přibližně 500 lidí bylo přítomno zádušní mše v místním katolickém kostele a několik tisíc se pak připojilo k pohřebnímu průvodu na hřbitov. Vedle proslovu místního faráře promluvili k shromážděným dva místní občané a přední zástupci signatářů Charty 77 Vlasta Chramostová, Stanislav Devátý (současný mluvčí) a Václav Malý (bývalý mluvčí). Policejní účast na místě nebyla moc vidět, ale policie před městem zastavovala příchozí, včetně diplomatů, a kontrolovala totožnost. Václav Havel, jehož projev pak přednesl Devátý, byl zadržen a tak mu bylo zabráněno zúčastnit se pohřbu.*[24]

Zmiňovaná snaha americké diplomacie ani úsilí rodiny a přátel Pavla Wonky nevedly do listopadu 1989 k vyšetření a zveřejnění okolností jeho smrti a potrestání viníků, kteří za ni nesou odpovědnost. Bohužel se situace příliš nezměnila ani v následujících letech, ačkoliv se tímto případem vedle jiných institucí zabývala i dočasná vyšetřovací komise zřízená Českou národní radou.[25] Dodnes je nejčastěji připomínána role prokurátorky JUDr. Evy Rychlíkové, soudkyně Marcely Horváthové a vězeňského lékaře MUDr. Radima Peka. Ve skutečnosti se ovšem na tomto případu podílely desítky dalších osob. Jejich nejčastější argumentace, že pouze vykonávaly svou *práci* a že s nimi Pavel Wonka odmítal komunikovat, odkazuje na proslulý výrok Hannah Arendtové o banalitě zla.[26] Podobně otřesné jako tyto výmluvy je také zjištění, že jedním z důvodů, proč vyšetřování v devadesátých letech skončilo bez hmatatelného výsledku, souviselo s pomluvami, že Pavel Wonka byl prý tajným spolupracovníkem Státní bezpečnosti.[27] Ve skutečnosti se

23 KOJZAR, Jaroslav – WALTER, Karel: Pravda proti výmyslům. *Rudé právo*, 7. 5. 1988, s. 2. Srov. dok. č. 19. Ke ztrátě tělesné váhy Pavla Wonky ve vazbě blíže dok. č. 7.

24 Dok. č. 20.

25 Část dokumentace komise je uložena v *Archivu bezpečnostních složek* (dále jen ABS), Materiály dočasné komise předsednictva ČNR, 37c 16/99, příloha k č. j. ÚVP-38/11-92. Srov. *Libri prohibiti*, Sbírka VONS, inv. č. 335–336, karton 59.

26 Srov. ARENDT, Hannah: *Eichmann v Jeruzalémě. Zpráva o banalitě zla*. Mladá fronta, Praha 1995.

27 O údajné spolupráci Pavla Wonky s StB poprvé veřejně napsali v deníku *Lidové noviny* Lenka Procházková a Milan Vybulka. Opírali se takřka výhradně o anonymní svědectví příslušníků StB (jejich totožnost v článku označili iniciálami). Rodinu Pavla Wonky o připravě článku, který po otištění vyvolal bouřlivou diskusi, neinformovali. Srov. zejména PROCHÁZKOVÁ, Lenka – VYBULKA, Milan: Pokus o alternativní portrét P. W. *Lidové noviny*, 28. 3. 1992, s. 1, 3; PLACÁK, Petr: Estébáci v Lidových

v archivech doposud nenašel jediný věrohodný dokument, který by toto obvinění potvrzoval.[28]

Archeografická poznámka

Dvacet publikovaných dokumentů z archivu Ministerstva zahraničních věcí USA bylo Jamesi V. Jakoubkovi zpřístupněno v roce 2008 na základě zákona o právu na informace (*U. S. Freedom of Information Act,* FOIA). Zpřístupněné diplomatické depeše přeložil z angličtiny James V. Jakoubek. Korekturu překladu provedl Petr Blažek, který opatřil edici poznámkovým aparátem a napsal úvodní studii a archeografickou poznámku. James V. Jakoubek získal ke zvolenému tématu také další zajímavé dokumenty, zejména z cambridgeského archivu nevládní organizace Lékaři za lidská práva.[29]

Editoři se rozhodli navázat na formální podobu rozsáhlé edice dokumentů z provenience Ministerstva zahraničních věcí USA, kterou připravil k vydání historik Vilém Prečan. V roce 2004 uspořádal soubor telegramů, které v listopadu a prosinci 1989 odeslalo či přijalo americké velvyslanectví v Praze.[30] Z této průkopnické publikace byl převzat především způsob přepisu zpřístupněných telegramů (v našem případě z roku 1988), které byly po přijetí dešifrovány a vytištěny kapitálkami bez jakékoliv diakritiky, včetně českých a slovenských jmen a názvů. [31]

Dokumenty jsou řazeny důkladně chronologicky.[32] Publikovány jsou většinou v úplném znění, pokud tomu tak není, je na tuto skutečnost upozorněno v poznám-

novinách. *Český deník*, 31. 3. 1992, s. 4; Ad. Pokus o alternativní portrét P. W. *Lidové noviny*, 4. 4. 1992, s. 5; WONKA, Jiří: O životě Pavla Wonky. Stanovisko rodiny Pavla Wonky k článku v Lidových novinách z 28. 3. 1992. *Zemědělské noviny*, 11. 4. 1992, s. 6.

28 O tomto důvodu hovořil někdejší poslanec komise ČNR Eduard Vacek v dokumentu, který byl poprvé odvysílán Českou televizí 25. května 2009 na kanálu ČT 2. *Zaťaté pěsti*, dokument z cyklu Neznámí hrdinové, režie Jiří Fiedor, 2009. O zmíněném obvinění Pavla Wonky napsal také historik a publicista Emanuel Mandler: *Ve sněmovně před dvěma léty tvrdili, že Pavel Wonka „měl něco společného s StB" (je to nactiutrhání, pokud se tím nemyslí věznice), ačkoli důkladné prohledání spisů dokázalo, že jde o pomluvu. To je ostudné. Ale ještě ostudnější je, že tento hrdina nebyl dodnes vyznamenán. Jen tak je také možné, že jeho boj za spravedlnost nevytvořil tradici zápasu o svobodu.* MANDLER, Emanuel: Nevina soudkyně Horváthové. *Virtually*, http://www.virtually.cz/?art=14920 (citováno k 14. 10. 2010.) Výše zmíněná pomluva patrně vycházela z údaje v registračním protokolu svazků StB. Pavel Wonka byl Státní bezpečností sledován již od roku 1976. Až do jeho smrti se ovšem jednalo o spis *prověřované osoby*, spis *nepřátelské osoby* či *osobní svazek*, s výjimkou období od 2. března 1983 do 16. října 1984, kdy k němu StB vedla spis *kandidáta tajné spolupráce*. Poslední zmíněná kategorie však ani z formálního hlediska nepatřila, podle tehdy platné interní směrnice federálního ministra vnitra, mezi kategorie *tajných spolupracovníků StB*. *ABS*, Protokol registrace svazků agenturního a kontrarozvědného rozpracování, SEO KS SNB Hradec Králové, registrační číslo svazku 15489.

29 Jedná se například o kopii originálu podrobné zprávy amerických lékařů Roberta Kirschnera a Roberta Lawrence o jejich cestě do Československa, kterou napsali v červnu 1988 pro organizace Helsinská stráž (*Helsinki Watch*) a Lékaři za lidská práva (*Physicians for Human Rights*). *Archive PHP*, Medical mission to Czechoslovakia. A report by Helsinki Watch and Physicians for human rights, July 1988, 36 s.

30 Na rozdíl od této knižní edice jsme se, vzhledem k omezenému prostoru, rozhodli publikovat pouze český překlad dokumentů. Srov. PREČAN, Vilém (ed.): *Praha – Washington – Praha. Depeše velvyslanectví USA v Československu v listopadu a prosinci 1989*. Knihovna Václava Havla, Praha 2004.

31 Tamtéž, s. XIII–XV.

32 Depeše jsou chronologicky seřazeny podle data odeslání.

ce. Vynechání delších pasáží, které se případu Pavla Wonky netýkaly, je v textu současně naznačeno třemi tečkami v hranatých závorkách. Každý dokument je opatřen záhlavním regestem, který je vysázen kurzivou. Obsahuje datum a místo vzniku dokumentu a jeho stručný obsah. Každý dokument je také vybaven archivním odkazem, kde je uvedeno číslo, které bylo jednotlivé depeši přiděleno v rámci procesu zpřístupňování v archivu Ministerstva zahraničních věcí USA.[33]

U všech dokumentů je zachováno podobné grafické členění jako u dešifrovaných telegramů. Opraveny byly pouze zjevné překlepy a chybné tvary jmen. Některé zkratky a akronymy byly pro lepší přehlednost rozepsány (při překladu dostaly přednost ustálené české ekvivalenty).[34] V některých případech přesné české ekvivalenty doposud chybějí, proto byly použity příbuzné pojmy.[35] Edice je opatřena poznámkovým aparátem, kde editoři doplnili skutečnosti uváděné v dokumentech, citují další dokumenty, odkazují na literaturu a informují o archivních a biografických údajích, případně upozorňují na věcné chyby a omyly.

V obrazové příloze je pro lepší názornost otištěna jedna z originálních verzí publikovaných depeší. Připojeny jsou faksimile vybraných archivních dokumentů a fotografií.

33 Dokumenty byly při zpřístupňování označeny značkami E1–E13, E15, E16, E18 a E20–E23. Na každé straně originálů depeší je uveden jako pracovník odpovědný za správnost procesu zpřístupňování Theodore Sellin, datum zpřístupnění 13. červenec 2008 a číslo jednací 200802036. Pro zjednodušení jsou u archivních odkazů uvedeny vždy pouze následující údaje: název instituce, značka dokumentu a počet stránek.

34 Srov. seznam zkratek a akronym.

35 Například zkratkou *PolCouns* je myšlen pracovník politické sekce na velvyslanectví USA, pro překlad jsme použili tradiční diplomatický termín konzul, byť jsme si vědomi toho, že jeho sémantický význam je širší.

Seznam publikovaných dokumentů

1 1988, 27. dubna, Washington D. C – Telegram ministra zahraničí USA George Shultze, v němž požádal velvyslanectví USA v Praze o objasnění úmrtí Pavla Wonky.

2 1988, 28. dubna, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o úmrtí Pavla Wonky, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

3 1988, 29. duben, Washington D. C – Telegram ministra zahraničí USA George Shultze, v němž informoval velvyslanectví USA v Praze o žádosti organizace Lékaři za lidská práva týkající se účasti na pitvě Pavla Wonky. V telegramu také žádal velvyslanectví USA v Praze, aby vyjádřilo znepokojení nad okolnostmi úmrtí Pavla Wonky.

4 1988, 29. dubna, Vídeň – Telegram velvyslance USA ve Vídni a vedoucího delegace USA na Vídeňské následné schůzce KBSE Warrena Zimmermanna o případu Pavla Wonky, který zaslal Informační službě USA ve Washingtonu.

5 1988, 29. dubna, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o rozhovoru s ředitelem konzulárního odboru Ministerstva zahraničních věcí ČSSR Josefem Houžvičkou o úmrtí Pavla Wonky, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

6 1988, 29. dubna, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o přípravě pohřbu Pavla Wonky, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

7 1988, 29. dubna, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o odpovědi ředitele konzulárního odboru Ministerstva zahraničních věcí ČSSR Josefa Houžvičky ve věci úmrtí Pavla Wonky, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

8 1988, 3. května, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o udělení víz pro představitele organizace Lékaři za lidská práva, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

9 1988, 3. květen, Vídeň – Telegram velvyslance USA ve Vídni a vedoucího delegace USA na Vídeňské následné schůzce KBSE Warrena Zimmermanna s textem kondolence Geralda Naglera matce Pavla Wonky a s jeho žádostí o svolení k druhé pitvě Wonkových ostatků, který zaslal velvyslanectví USA v ČSSR.

10 1988, 3. květen, Washington D. C. – Telegram ministra zahraničí USA George Shultze, v němž informoval velvyslanectví USA v Praze o cestě zástupců organizace Lékaři za lidská práva do Československa a o účasti zástupců velvyslanectví USA v Praze na pohřbu Pavla Wonky.

11 1988, 4. května, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o důvodech odmítnutí žádosti výkonného ředitele Mezinárodní helsinské fede-

race pro lidská práva Geralda Naglera předat dopis matce Pavla Wonky. Telegram byl adresován ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

12 1988, 4. květen, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o příjezdu zástupců organizace Lékaři za lidská práva do Československa, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

13 1988, 5. květen, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o druhé pitvě ostatků Pavla Wonky, kterou provedli zástupci organizace Lékaři za lidská práva. Telegram byl adresován ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

14 1988, 5. květen, Vídeň – Telegram velvyslance USA ve Vídni a vedoucího delegace USA na Vídeňské následné schůzce KBSE Warrena Zimmermanna o připomenutí smrti Pavla Wonky na plenárním zasedání Vídeňské následné schůzky KBSE, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

15 1988, 6. května, Washington D. C. – Telegram ministra zahraničí USA George Shultze, v němž zaslal velvyslanectví USA v Praze záznam projevu člena Sněmovny reprezentantů USA Steny Hoyera o smrti Pavla Wonky.

16 1988, 6. květen, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o výsledcích návštěvy zástupců organizace Lékaři za lidská práva v Československu, kde se zúčastnili druhé pitvy Pavla Wonky. Telegram byl adresován ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

17 1988, 9. května, Washington D. C. – Telegram ministra zahraničí USA George Shultze, v němž zaslal všem diplomatickým zastoupením USA v Evropě tiskovou zprávu o návštěvě zástupců organizace Lékaři za lidská práva v ČSSR, kde se zúčastnili pitvy Pavla Wonky.

18 1988, 11. květen, Vídeň – Telegram velvyslance USA ve Vídni a vedoucího delegace USA na Vídeňské následné schůzce KBSE Warrena Zimmermanna o připomenutí smrti Pavla Wonky na plenárním zasedání Vídeňské následné schůzky KBSE, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

19 1988, 11. květen, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o článku Jaroslava Kojzara a Karla Waltra a jejich rozhovoru s lékaři Robertem Kirschnerem a Robertem Lawrencem o pitvě Pavla Wonky, který vyšel 7. května 1988 v deníku ÚV KSČ Rudé právo. Telegram byl adresován ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

20 1988, 11. květen, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o pohřbu Pavla Wonky ve Vrchlabí 6. května 1988. Telegram byl adresován ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

D1

1988, 27. dubna, Washington D. C – Telegram ministra zahraničí USA George Shultze, v němž požádal velvyslanectví USA v Praze o objasnění úmrtí Pavla Wonky.

Důvěrné
State 133733
[...][36]

Od Ministr zahraničí USA Washington D. C.
Do Velvyslanectví USA Praha

Věc: Oficiální informace 65

1. (C) Pavel Wonka: Od několika zdrojů jsme obdrželi zprávu, že ve věznici v Hradci Králové zemřel Pavel Wonka.[37] Dr. Lawrence z organizace Lékaři za lidská práva požádal oficiálně vládu ČSSR o povolení zúčastnit se pitvy zemřelého spolu s patologem z téže organizace. Tato žádost byla podána na československé velvyslanectví, odkud byla telegraficky předána československému ministerstvu zahraničí v Praze. Nutno poznamenat, že se jedná o vysoce znepokojující záležitost vzhledem k okolnostem Wonkovy smrti a rozhodnutí vládních úředníků o jeho novém zatčení začátkem tohoto měsíce ve světle jeho nejistého zdravotního stavu. Budeme velmi vděční za jakékoliv objasnění tohoto případu. Shultz[38]

U.S. Department of State, E12, 1 strana A4.

D 2

1988, 28. dubna, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o úmrtí Pavla Wonky, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

Důvěrné
Prague 02782
[...]

Od Velvyslanectví USA Praha
Do Ministr zahraničí USA Washington D. C. k okamžitému použití
Info Východoevropská diplomatická pracoviště

36 Na tomto místě je uvedeno, že znění telegramu vyhotovilo oddělení pro východní Evropu a Jugoslávii, sekce pro Evropu a Kanadu Ministerstva zahraničních věcí USA (EUR/EEY).
37 Pavel Wonka oficiálně zemřel 26. dubna 1988. Srov. dok. č. 2 a 5.
38 George Pratt Shultz (1920) působil v roli ministra zahraničí USA (*US Secretary of State*) v letech 1982–1989.

Velvyslanectví USA Bonn
Velvyslanectví USA Moskva
Velvyslanectví USA Paříž
Velvyslanectví USA Vídeň
Paříž pro zástupce velvyslance USA při OECD[39]; Vídeň také pro delegaci USA při KBSE[40]

Věc: Smrt Pavla Wonky
Ref.: (A) Prague 2527[41] (B) Prague 2242[42] a předchozí

1. Důvěrné – celý text

2. Shrnutí. Pavel Wonka, věk 35 let, zemřel během věznění ve věznici Hradec Králové. Příčina smrti a přesný čas/datum jsou neznámé. Naše kontakty u ochránců lidských práv spekulují, že Wonka pravděpodobně zemřel ze tří možných důvodů:
sebevražda;
ubití policií;
nebo srdeční záchvat.[43]
Charta 77 připravuje dokument, v němž bude žádat účast mezinárodně respektovaných zahraničních lékařů na pitvě a při úředním vyšetřování okolností souvisejících s Wonkovou smrtí.[44] V případě, že rodina bude rozhodovat o pohřbu, uskuteční se buď 3. či 4. května v severočeském [!] městě Vrchlabí.[45] Konec shrnutí.

3. Pavel Wonka, věk 35 let, který byl v policejní vazbě od 5. dubna, zemřel během věznění v Hradci Králové. Nemáme žádné informace ohledně jeho současného zdraví mimo toho, že podle posledních zpráv byl již ve velmi vážném zdravotním stavu, když

39 Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) vznikla 14. prosince 1960, kdy zástupci dvaceti států podepsali zakládající prohlášení. Vznikla transformací Organizace pro evropskou hospodářskou spolupráci, která byla původně vytvořena v roce 1948 pro administraci Marshallova plánu. V roce 1988 sdružovala OECD 24 členských států, mezi nimi většinu západoevropských států, USA, Kanadu, Japonsko a Austrálii.

40 Konference pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (KBSE) vznikla na základě výsledků mezinárodních jednání v Helsinkách, které se uskutečnily v první polovině sedmdesátých let. Dne 1. srpna 1975 zde nejvyšší představitelé 33 evropských států, Kanady a USA podepsali Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě, jehož cílem bylo snížit mezinárodní napětí. Výsledky byly často interpretovány jako diplomatický úspěch SSSR, který získal především uznání poválečných hranic. Výměnou se společně se svými satelity zavázal k dodržování lidských práv – na tomto základě postupně v některých státech sovětského bloku vznikly disidentské skupiny. KBSE pokračovala následnými schůzkami v Bělehradě (1977–1978), Madridě (1980–1983) a ve Vídni (1986–1989).

41 Zpráva nebyla zpřístupněna.

42 Zpráva nebyla zpřístupněna.

43 Srov. dok. č. 5, 13, 16 a 19.

44 Srov. Sdělení VONS č. 752: Žádosti čs. orgánům v souvislosti s úmrtím P. Wonky. In: *Informace o Chartě 77*, 1988, roč. 11, č. 9, s. 4; Dokument Charty 77 č. 29/88: Alarmující smrt Pavla Wonky. In: CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (eds.): *Charta 77: Dokumenty 1977–1989. Svazek 2. 1984–1989*, s. 1007–1008.

byl propuštěn z vězení 26. února. Přesný den a čas úmrtí nejsou momentálně známy. Podle sdělení obvykle spolehlivého disidentského zdroje Wonkova matka přibližně v 1 hodinu odpoledne 27. dubna obdržela telegram, ve kterém měla být tázána, zdali chce zařídit pro svého syna soukromý pohřeb či zda mají státní úřady zařídit odstranění jeho těla. (Pro informaci: tento telegram, podle tohoto zdroje, nebylo oznámení o úmrtí, ale pouze nestydaté uvedení zmíněné otázky.[46] Konec informace). Mimo standardní oznámení o zatčení, obdrženém krátce po Wonkově novém zatčení dne 5. dubna, byl tento telegram teprve druhou zprávou, kterou jeho rodina obdržela o jeho tajném uvěznění. První byl dopis od jeho obhájce, který přišel 25. dubna.[47] Podle tohoto dopisu, datovaného 21. dubna, byl Wonka dne 20. dubna obviněn a uznán vinným trestným činem spočívajícím v jeho odmítnutí podrobit se nařízenému ochrannému dohledu, a byl proto odsouzen k dodatečnému pětiměsíčnímu trestu odnětí svobody (viz A). Pavlův bratr, Jiří, který právě podstupuje léčbu následků zranění, které bylo údajně způsobené policejním bitím za jeho věznění, byl propuštěn z nemocnice a je u své matky v severních Čechách. Paní Wonková má údajně čas se do 30. dubna rozhodnout, zdali chce zařídit soukromý pohřeb. Pakliže ano, stane se tak pravděpodobně 3. či 4. května ve Vrchlabí.

4. Charta 77 připravuje žádost pro účast mezinárodně respektovaných lékařů na pitvě a zároveň žádá o vyšetření okolností Wonkova věznění a toho, zda vězeňský personál neporušoval zákon. Bylo nám řečeno, že chartisté – či jejich zmocněnci – již kontaktovali dr. Roberta Lawrence z Harvardovy univerzity, který je zároveň místopředsedou organizace Lékaři za lidská práva, a žádají ho, aby si on či někdo z jeho organizace vyžádal povolení zúčastnit se pitvy (viz B). Zdroje, s nimiž jsme se spojili, naznačily tři možné příčiny smrti:
– sebevražda: zdroje podotýkají, že Wonka, jehož jak oficiální, tak neoficiální kontakty označují jakožto „mentálně nevyrovnaného“, byl nedávno znovu odsouzen a že

45 Pohřeb Pavla Wonky se ve východočeském Vrchlabí uskutečnil 6. května 1988. Srov. dok. č. 20.

46 Dne 27. 4. 1988 v 9.45 hod. zaslal npor. Jiří Bartoš, zástupce náčelníka útvaru SNV ČSR Hradec Králové mjr. PaeDr. Josefa Šimáka, Okresnímu oddělení VB Trutnov následující dálnopis: *Věc: obv. Wonka Pavel, nar. 23. 1. 1953, vyrozumění o úmrtí. Dne 26. 4. 1988 v útvaru SNV ČSR Hradec Králové náhle zemřel obv. Wonka Pavel, nar. 23. 1. 1953. Žádáme vás tímto o vyrozumění jeho matky Gertrudy Wonkové, bytem Vrchlabí, U Nemocnice čp. 875. Současně žádáme o sdělení, zda si pohřeb zařídí sama, nebo má být proveden na státní útraty. Dále vás žádáme o zpětné podání dálnopisné zprávy se sdělením stanoviska matky.* OO VB Trutnov podle záznamu npor. Jiřího Bartoše telefonicky odpovědělo, že *vyrozumění nebudou zjišťovat, jelikož mají obavy z napadení přísl. VB ze strany Wonků.* Npor. Jiří Bartoš následně zaslal ve stejný den v 11.45 hod. Gertrudě Wonkové následující telegram: *Sděluji vám, že dne 26. 4. 1988 u útvaru SNB [sic!] ČSR Hradec Králové náhle zemřel váš syn Pavel Wonka, narozen 23. 1. 1953. Žádáme vás o sdělení, zda si pohřeb zařídíte sama, nebo má-li být proveden na státní útraty. Rozhodnutí sdělte zdejšímu útvaru pokud možno obratem. Náčelník z rozkazu npor. Bartoš Jiří.* Znění dálnopisu a telegramu, jejichž kopie jsou dochovány v osobním vězeňském spise Pavla Wonky, je zde uvedeno s doplněnou diakritikou. *Národní archiv* (dále jen NA), fond (dále jen f.). Správa Sboru nápravné výchovy (dále jen SSNV), neuspořádáno, osobní spis Pavla Wonky, z. č. 3588.

47 Podle dobového dokumentu Charty 77 dostala rodina dopis již 22. dubna 1988. Srov. Dokument Charty 77 č. 26/88: Za Pavlem Wonkou. In: CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (eds.): *Charta 77: Dokumenty 1977–1989. Svazek 2. 1984–1989*, s. 1002.

jeho žádost o vystěhování do Spolkové republiky Německo byla právě zamítnuta. Bývalá mluvčí Charty 77 Libuše Šilhánová,[48] která byla s Wonkou po jeho propuštění dne 26. února ve styku, tomuto vysvětlení ale nevěří.
– policejní násilí: jak Pavel, tak jeho bratr Jiří Wonka uvádějí, že byli mláceni vězeňskými strážci/policií po dobu svého věznění.
– srdeční záchvat: několik zdrojů uvádí, že během dřívějšího uvěznění Wonka několikrát vyhlásil hladovku, včetně jedné, která trvala několik týdnů, během níž údajně odmítal i tekutinu. Tyto zdroje se domnívají, že Wonka se mohl po svém zatčení 5. dubna takto zachovat, a pokud je tomu tak, mohl si takto přivodit svoji smrt.

5. Komentář: Třebaže se mezi aktivisty velmi široce spekuluje, že jde jak o nekalé chování, tak špatnou lékařskou péči ze strany vězeňské správy, chartisté sami, se kterými jsme měli možnost mluvit, přistupují k tomuto případu s chladnou hlavou. Zmíněná chartistická žádost o plné a nestranné vyšetření případu, zahrnující politicky citlivou západní účast, vychází právě z této úvahy. Wonkova smrt je prvním případem, který je nám znám, ve kterém aktivista zemřel v čs. vězení za nevysvětlených okolností, a to od roku 1977, kdy šlo o filosofa s nemocným srdcem Jana Patočku.[49] Zde podotýkáme, že za celou dobu své desetileté činnosti VONS (Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných) ani jednou nedokumentoval smrt ve vězení, která by nebyla přirozená, i když jak VONS, tak i jiné zdroje se shodují v tom, že lékařská péče je v československých věznicích na nízké úrovni. Jestliže dr. Lawrence požádá ministerstvo či velvyslanectví o pomoc, doporučujeme kladný postoj. Potřeba nezdůrazňovat nevládní pozici[50] [organizace] Lékaři za lidská práva představuje ale z taktického hlediska určitou otázku, a proto žádáme ministerstvo zahraničí o radu, jak udržovat patřičný postoj všech účastníků. Konec komentáře.

6. Brát ohled na Moskvu.

Niemzczyk[51]

U.S. Department of State, E1, 5 stran A4.

48 Libuše Šilhánová (1929) byla mluvčí Charty 77 v období od 6. ledna 1987 do 2. ledna 1988.
49 Jan Patočka (1907–1977) byl od ledna do března 1977 jako mluvčí Charty 77 opakovaně vyslýchán a zadržován Státní bezpečností. Po posledním *výslechu* (příslušníci StB ho odvezli za Prahu, kde ho řadu hodin vyslýchali) byl postižen záchvatem mozkové mrtvice a hospitalizován v nemocnici, kde 13. března 1977 zemřel.
50 V originále je doslova termín *non-U.S. government statut.*
51 Julian Martin Niemczyk (1920–2009) byl velvyslancem USA v Praze v letech 1986–1989.

D 3

1988, 29. duben, Washington D. C – Telegram ministra zahraničí USA George Shultze, v němž informoval velvyslanectví USA v Praze o žádosti organizace Lékaři za lidská práva týkající se účasti na pitvě Pavla Wonky. V telegramu také žádal velvyslanectví USA v Praze, aby vyjádřilo znepokojení nad okolnostmi úmrtí Pavla Wonky.

Důvěrné
State 135887
[...]

Od Ministr zahraničí USA Washington D. C.
Do Velvyslanectví USA Praha k okamžitému použití
Info Velvyslanectví USA Vídeň priorita
Velvyslanectví USA Bukurešť priorita
Velvyslanectví USA Sofie priorita
Velvyslanectví USA Varšava priorita
Velvyslanectví USA Paříž priorita
Velvyslanectví USA Bělehrad priorita
Velvyslanectví USA Moskva priorita

Vídeň pro delegaci USA při KBSE; Paříž pro zástupce velvyslance USA při OECD

Věc: Smrt Pavla Wonky
Ref.: Prague 2782[52]

1. Důvěrné – celý text

2. Ministerstvo zahraničí USA si je vědomo, že Lékaři za lidská práva formálně požádali čs. vládu o povolení vyslat do Prahy dva lékaře, kteří by se zúčastnili pitvy Pavla Wonky. Organizace se pak dozvěděla, že pitva je plánovaná na 29. dubna, což znamená nemožnost jejich účasti, a to ani v případě, že čs. vláda okamžitě přistoupí na vznesenou žádost. PHR proto požádal, aby čs. vláda nařídila odklad pitvy.

3. Ačkoliv ministerstvo nemá nijak v úmyslu kompromitovat postavení [organizace] Lékaři za lidská práva, považujeme za důležité zdůraznit náš zájem o smrt Pavla Wonky během jeho věznění a naši podporu myšlence účasti nezávislých odborníků při pitvě. Velvyslanectví USA proto [ministerstvo] žádá, aby na patřičné úrovni silněji projevilo znepokojení [vlády] USA nad okolnostmi Wonkovy smrti a naléhalo na úplné a nezávislé vyšetřování. Velvyslanectví USA by mělo zdůraznit, že je žádoucí povolit účast kvalifikovaného nezávislého západního patologa při pitvě a tím se vyhnout jakýmkoliv pochybnostem o okolnostech této smrti.

52 Srov. dok. č. 2.

4. Ministerstvo si cení úsilí velvyslanectví informovat o vývoji Wonkova případu.

5. Brát ohled na Moskvu.

Shultz

U.S. Department of State, E13, 2 strany A4.

D 4

1988, 29. dubna, Vídeň – Telegram velvyslance USA ve Vídni a vedoucího delegace USA na Vídeňské následné schůzce KBSE Warrena Zimmermanna o případu Pavla Wonky, který zaslal Informační službě USA ve Washingtonu.

Bez omezení
Vienna 05212
[...]

Od Velvyslanectví USA Vídeň
Do USINFO Washington D. C. k okamžitému použití
USIA Washington D. C. k okamžitému použití
Ministr zahraničí USA Washington D. C. k okamžitému použití
Info Delegace KBSE
VOA Washington D. C.

Věc: Text projevu velvyslance Zimmermanna na plenárním zasedání 29. dubna 1988

1. Během plenárního zasedání v pátek 29. dubna pronesl vedoucí delegace USA na následné schůzce KBSE ve Vídni Warren Zimmermann projev na téma československého stálého porušování Helsinských dohod. S odkazem na individuální případy velvyslanec Zimmermann zejména vyzvedl případ Pavla Wonky, který nedávno zemřel ve vězení.

2. Následuje text Zimmermannova projevu:[53]

Prohlášení velvyslance Warrena Zimmermanna,
vedoucího delegace Spojených států
na Vídeňské následné schůzce KBSE

53 Srov. jiný dobový překlad: Prohlášení velvyslance USA W. Zimmermanna. In: *Informace o Chartě 77*, 1988, roč. 11, č. 10, s. 10–11.

Plenární zasedání

Vídeň, Rakousko
29. duben 1988

Při mnoha příležitostech během našich setkání delegace Spojených států [amerických] a ostatních zemí hovořily o lidech, kteří požadovali lepší dodržování závazků helsinského procesu a kterým jejich obětavost přinesla nespravedlivé následky z rukou státních orgánů. Jedním z takto postižených byl Pavel Wonka, mechanik a člen Charty 77 v Československu. Wonka absolvoval 21měsíční trest za tzv. „pobuřování", související s rozšiřováním volebního materiálu při jeho pokusu kandidovat do československého Federálního shromáždění. Při zadržení byl údajně zbit a umístěn na samovazbě, následně byl v roce 1987 na krátkou dobu převezen do vězeňské nemocnice a poté do jiné věznice. Když byl 26. února tohoto roku propuštěn a dostal se podle původního trestu pod ochranný dohled na tři roky, byl znám jeho špatný zdravotní stav, který vyplýval ze špatného zacházení ve vězení.

Dne 3. března zaslal Wonka poselství našemu setkání zde ve Vídni.[54] Vyslovil konkrétní návrhy, jak monitorovat dodržování lidských práv podle Závěrečného helsinského aktu a madridského závěrečného dokumentu nikoliv pouze v Československu, ale i v ostatních členských státech KBSE. Tvrdil, že občané by měli být více informováni o tom, jak jejich život ovlivňují zákony, podle nichž musí žít, a jaký mají vliv na jejich práva a svobody. Toto, zdůraznil, může pomoci vytvořit podmínky pro demokracii tam, kde v současnosti ještě neexistuje.

V úvodu svého poselství Pavel Wonka poukázal na svoji vlastní situaci. Řekl: „Mám sice zaručeno právo na svobodu projevu v Ústavě ČSSR i svobodu šířit své názory bez omezení. Zkušenosti mě ovšem naučily na podobné deklamace příliš nespoléhat. Proto ne z vrozené, ale nabyté opatrnosti, si dovoluji požádat KBSE a vlády všech zemí, které se jednání účastní, o sledování, aby můj hlas opět nebyl pod nějakou záminkou umlčen ve vězení."[55]

Pavel Wonka byl ale znovu dne 5. dubna zatčen, tedy přibližně za jeden měsíc poté, kdy jsme zde obdrželi jeho poselství, a znovu byl odsouzen na dalších pět měsíců ve věznici druhé kategorie a to pro údajné jakési porušování jakýchsi podmínek. Podle hlášení Charty 77, (Wonka) zemřel minulé úterý ve vězení v Hradci Králové. Příčinu smrti ještě neznáme. Co ale známe, že byl stár pouze 35 let a že několik výzev upozorňujících na jeho chatrný zdravotní stav bylo předneseno patřičným orgánům.

Toto vídeňské setkání má tedy zvláštní závazek nejen k Pavlu Wonkovi, ale také k dalším lidem, jako byl on. Wonka svěřil svoji důvěru v platnost helsinských dohod a v ty, tedy v nás a v naše vlády, kdo nesou zodpovědnost za plnění závazků, které jsme učinili. My tady nejen snad jen zaznamenáme a politujeme jeho předčasnou smrt, ale my také zde musíme rozhodně odsoudit jeho naprosto neospravedlněné věznění a tý-

54 *Archiv Jiřího Wonky*, Poselství propuštěného čs. politického vězně Pavla Wonky KBSE, Vrchlabí 3. 3. 1988.

55 Pro potřeby edice je použit původní český citát ze zmíněného dopisu Pavla Wonky, který 3. března 1988 adresoval účastníkům následné schůzky KBSE ve Vídni (překlad do angličtiny, který ve svém vystoupení použil velvyslanec USA ve Vídni Warren Zimmermann, byl ovšem velmi přesný). Tamtéž.

ráni, jemuž byl ve vězení podroben. Musíme se tak nejen zavázat k takovým krokům, ale též doplnit ty závazky, aby se již nic podobného nemohlo opakovat.

Bohužel, smrt Pavla Wonky není jen ojedinělou takovouto zprávou přicházející poslední dobou z Československa. Na začátku tohoto zasedání jsem se zmínil o tom, jak nedávno policie rozehnala demonstraci pořádanou římskými katolíky v Bratislavě.[56] Mezi těmito bylo mnoho starších lidí, kteří pouze a jenom požadovali větší respekt k lidským právům a základním svobodám. Dne 10. dubna zase policie rozehnala schůzi mluvčích Charty 77. Podle zprávy z této razie bylo 33 lidí zadrženo, buď v místě, kde se setkání konalo, či na cestě na tuto schůzi.[57] Mimo těchto zmíněných zpráv se dozvídáme o mnoha dalších zatýkáních, vazbách, výsleších a všeobecném potlačování aktivistů za lidská práva a náboženských svobod v Československu.

K tomuto nám stále docházejí zprávy o nevyřešených situacích slučování rodin a také rodinných návštěv v případech, které československé úřady hodnotí jakožto ne v „zájmu republiky". Některé z těchto případů se donesly až sem k nám. Jedná se o případy lidí buď starších či nemocných. Například sestra Františka Janoucha neměla možnost setkat se s bratrem již třináct let. Rovněž Pavel Kohout neměl již několik let možnost se setkat s členy rodiny, včetně dcery Terezy.[58] V podobné situaci je také Zdeněk Mlynář.

Tento týden, 24. dubna, Výbor pro obranu nespravedlivě stíhaných, známý pod zkratkou VONS, zaznamenává již desátý rok sledování stavu lidských práv v Československu. I přes stálou persekuci a věznění členů výboru, členové VONS, jak doma tak mimo Československo, pokračují s hlubokou dedikací v jejich práci. My zde můžeme prohlásit zklamání nad tím, že situace, která dala vzniknout tomuto výboru, stále trvá a že statečná práce, kterou vykonává, je stále zapotřebí.[59]

Pronáším zde naději, pane předsedo, že jednoho dne spatříme v Československu kroky, po nichž volal Pavel Wonka a po kterých VONS a další volají i dnes. Československá vláda se již zavázala k mnohým z těchto kroků, lze se tedy domnívat, že československá delegace se na tomto zasedání zaváže k dalším bodům. Nebudou-li uvedeny do praxe, budou mít malý význam pro lidi, kterým mají pomoci. Konec textu.

Zimmermann[60]

U.S. Department of State, E20, 5 stran A4.

56 K rozehnání pokojné demonstrace katolíků v Bratislavě 25. března 1988 blíže ŠIMULČÍK, Ján: *Čas svitania. Sviečková manifestácia – 25. marec 1988*. Vydavateľstvo Michala Vaška, Bratislava 1998.

57 Srov. Sdělení VONS č. 745: Zásah proti kolektivu mluvčích Charty 77. In: *Informace o Chartě 77*, 1988, roč. 11, č. 8, s. 5.

58 Srov. SCHOVÁNEK, Radek (ed.): *Svazek Dialog. StB versus Pavel Kohout. Dokumenty StB z operativních svazků Dialog a Kopa*. Paseka, Praha – Litomyšl 2006.

59 Srov. Vyhlášení mluvčího Bílého domu USA k 10. výročí existence VONS. In: *Informace o Chartě 77*, 1988, roč. 11, č. 10, s. 17.

60 Warren Zimmermann (1934–2004) vedl v letech 1986–1989 delegaci USA na následné schůzce KBSE ve Vídni.

D 5

1988, 29. dubna, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o rozhovoru s ředitelem konzulárního odboru Ministerstva zahraničních věcí ČSSR Josefem Houžvičkou o úmrtí Pavla Wonky, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

Důvěrné
Prague 02848
[...]

Od Velvyslanectví USA Praha
Do Ministr zahraničí USA Washington D. C. k okamžitému použití
Info Velvyslanectví USA Vídeň priorita
Velvyslanectví USA Bonn
Velvyslanectví USA Bělehrad
Velvyslanectví USA Bukurešť
Velvyslanectví USA Paříž
Velvyslanectví USA Sofie
Velvyslanectví USA Varšava
Velvyslanectví USA Moskva

Vídeň pro delegaci USA při KBSE; Paříž pro zástupce velvyslance USA při OECD

Věc: Smrt Pavla Wonky
Ref.: State 135887[61]

1. (Důvěrné – celý text.)

2. Ráno 29. dubna se zástupce velvyslance [*DCM*] telefonicky spojil s ředitelem konzulárního odboru MZV Josefem Houžvičkou[62] a poukázal na několik bodů obsažených v předchozí zprávě, upozornil zejména na naše znepokojení nad nevyjasněnými okolnostmi Wonkovy smrti ve vězení a naši podporu pro účast nezávislých expertů při

61 Srov. dok. č. 3.

62 Josef Houžvička (1937) působil v letech 1982–1985 jako rada na velvyslanectví ČSSR v Londýně. Současně zde pod krycím jménem „Hradil" plnil roli rezidenta I. správy SNB (rozvědky StB). Z Londýna byl odvolán v souvislosti s kauzou Bohumíra Šedy, který nabídl spolupráci britské straně. Poté pracoval do roku 1989 na konzulárním odboru MZV, kde nadále plnil úkoly rozvědky. V září 1989 byl na vlastní žádost uvolněn ze služeb MV v souvislosti s výjezdem do Laosu, kde působil jako pracovník konzulárního odboru MZV. Srov. SCHOVÁNEK, Radek: Tajný spolupracovník Pavel Moritz. Příspěvek k působení komunistické rozvědky proti exilu. In: PAŽOUT, Jaroslav (ed.): *Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných. Politická perzekuce, opozice a nezávislé aktivity v Československu v letech 1978–1989. Sborník grantového projektu*, s. 116; BĚLOUŠEK, Daniel: Akce „Pant". Příběh Vlastimila Ludvíka, posledního defektora komunistické rozvědky. In: *Sborník ABS*, 2008, č. 6. ABS, Praha 2008, s. 250 a 252; POLIŠENSKÁ, Milada: *Zapomenutý „nepřítel" Josef Josten*. Libri, Praha 2009, s. 593–597 a 606.

pitvě jako součásti úplného nestranného vyšetřování. Zástupce velvyslance podotkl, že je nám známo, že lékaři organizace Lékaři za lidská práva požádali [československou] vládu o povolení vyslat dva lékaře do Prahy a že dr. Robert Lawrence z této organizace již dříve vyjádřil vážné znepokojení nad Wonkovým zdravotním stavem a opětovným uvězněním. V dopise zaslaném velvyslanci Houšteckému[63] se 12. dubna zmínil, že jsme se dozvěděli, že také lékaři v Rakousku pravděpodobně vyjádřili podobné obavy.

3. Ve své odpovědi Houžvička uvedl, že MZV obdrželo informaci týkající se Wonkovy smrti od ministerstva spravedlnosti 28. dubna a že totéž pak bylo předáno velvyslanci Houšteckému. Houžvička k tomu uvedl, že následující zprávu čte z oficiálního hlášení ministerstva spravedlnosti:

Dne 5. dubna byl Pavel Wonka umístěn do prozatímní vazby v budově věznice v Hradci Králové na příkaz vydaný Okresním soudem v Trutnově, protože měl porušit článek 7 zákona č. 150/1969 Sb., tj. maření výkonu úředního rozhodnutí. (Komentář: Wonka se údajně odmítl podrobit podmínkám ochranného dohledu).[64]

Dne 9. dubna byl Wonka podroben podrobnému lékařskému vyšetření, jak to před umístěním všech vězňů do vězení vyžadují československé zákony. V tuto dobu „si Wonka nestěžoval na žádné zdravotní problémy".[65]

63 Miroslav Houštecký (1926) byl v letech 1986–1989 velvyslancem ČSSR ve Washingtonu.

64 O vzetí Pavla Wonky do vazby rozhodla 5. dubna 1988 samosoudkyně Okresního soudu v Trutnově JUDr. Marcela Horváthová pro *maření výkonu úředního rozhodnutí*. V příslušném usnesení uvedla následující důvody: *Okresní prokurátor v Trutnově* [JUDr. Josef Doležal] *podal návrh na potrestání Pavla Wonky pro přečin maření výkonu úředního rozhodnutí dle § 7 pís. c) z. č. 150/69 Sb. s tím, že se celkem ve 38 případech nehlásil na OO VB Vrchlabí, neprokázal zdroj své obživy a ani v jednom případě neumožnil orgánům VB vstup do svého obydlí, ačkoliv tyto povinnosti mu plynuly z uloženého ochranného dohledu, který mu byl uložen rozsudkem Městského soudu v Praze sp. zn. 1T 5/87 ze dne 26. 5. 1987 na dobu tří roků. S podmínkami výkonu ochranného dohledu byl řádně seznámen na OS SNB Trutnov dne 26. 2. 1988. Ze spisu zdejšího soudu 3T 103/88 bylo zjištěno, že obviněný je bez pracovního poměru, není k zastižení, z bytu nevychází, do bytu nikoho nevpouští, na zvonění neotvírá. Uložený ochranný dohled neplní. Z výše uvedeného je zřejmé, že jednak je zde odůvodněna obava, že se obviněný bude skrývat, nebo že uprchne, aby se tak vyhnul trestnímu stíhání. Rovněž tak je odůvodněna obava, že bude i nadále při ponechání na svobodě pokračovat v trestné činnosti, pro kterou je nyní stíhán. Soud proto dle § 67/a,c tr. ř. rozhodl o vzetí obviněného do vazby. Dle § 71/2 tr. ř. se vazba započítává okamžikem předvedení, to je od 5. 4. 1988 10. 20 hod. NA*, f. SSNV, neuspořádáno, osobní spis Pavla Wonky, z. č. 3588.

65 Ve vězeňském spise je dochován dokument na předtištěném formuláři *Lékařská zpráva – nález*, který napsal 6. dubna 1988 MUDr. Jan Krejčí: *Opis vyšetření: Dne 6. 4. 1988 v 9.50 hodin byl předveden na zdravotnické oddělení výše jmenovaný k lékařské prohlídce po použití služebního obušku. Na zádech 3 podélné hematomy délky 30 cm nad lopatkou. Třes rukou a končetin. Odmítá spolupracovat.* Obušek použil příslušník SNV ppor. Zdeněk Urban 6. dubna 1988 v 5.50 hod., když podle jeho záznamu odmítal Pavel Wonka po opakované výzvě vstát z postele. Ve vězeňském spisu jsou zachována *hlášení ke kázeňskému trestu* ze 6., 7., 8., 9., 10., 13. a 14. dubna 1988, v nichž je uvedeno, že Pavel Wonka odmítal s příslušníky SNV komunikovat. Dne 13. dubna 1988 byl umístěn na samovazbu, kde měl strávit pět dnů. Tam podle záznamu příslušníka SNV pprap. Václava Chudomela ležel na zemi, nereagoval na výzvu k převzetí lůžkovin a hygienických potřeb. Pprap. Chudomel údajně z uvedených důvodů použil předváděcích řetízků. Ve stejný den byl Pavel Wonka prohlédnut MUDr. Janem Krejčím. Dne 14. dubna 1988 byl v 6.30 hod. prohlédnut npor. MUDr. Radimem Pekem, který v 7.00 hod. rozhodl o přerušení trestu samovazby ze *zdravotních důvodů*. Tamtéž.

Další pravidelná lékařská prohlídka byla provedena 18. dubna. Tehdy na otázku, zdali má Wonka nějaké zdravotní problémy, „nic neřekl".[66]

Dne 20. dubna se Wonka z neznámých důvodů odmítl podrobit dalšímu lékařskému vyšetření.[67]

Dne 26. dubna Wonkův „společník"[68] v cele oznámil, že Wonka „nejeví známky života". Během osmi minut se dostavil lékař, který již jen zjistil smrt. Lékař konstatoval, že příčina smrti není známa.[69]

Lékařská fakulta Karlovy univerzity v Hradci Králové pod vedením MUDr. Petra Laciny provedla pitvu a vydala oficiální protokol. (Komentář: na dotaz zástupce velvyslance Houžvička sdělil, že mu nebyl sdělen termín pitvy; řekl, že min. zahraničí obdrželo citovanou zprávu 28. dubna).[70]

66 V dostupných písemných pramenech není tato zdravotní prohlídka Pavla Wonky zaznamenána.

67 Dne 20. dubna 1988 byl Pavel Wonka odsouzen samosoudkyní Okresního soudu v Trutnově JUDr. Marcelou Horváthovou pro spáchání přečinu maření výkonu úředního rozhodnutí k 5 měsícům odnětí svobody se zařazením do II. nápravně výchovné skupiny. Ve stejný den JUDr. Horváthová současně zamítla na základě vyjádření MUDr. Radima Peka žádost Wonky o propuštění z vazby ze zdravotních důvodů s tím, že jeho zdraví není ohroženo. Soudního jednání se přitom Wonka, který se na místě proti rozsudku odvolal, zúčastnil na kolečkovém křesle. *NA*, f. SSNV, neuspořádáno, osobní spis Pavla Wonky, z. č. 3588. V posledním dopise, který Wonka 23. dubna 1988 adresoval svému obhájci (který podle Jiřího Wonky, bratra Pavla Wonky, sehrál v tomto případě zápornou roli), popsal svůj zdravotní stav následujícími slovy: *Nechávám si dopis psát. Několik dnů jsem o sobě nevěděl. Jsem zcela bez vlády, jídlo jsem měl naposledy před zatčením.* [...] *Nevím, jak dlouho vydržím, díky obkladům spoluvězňů a neustálým výplachům úst vodou se držím při sobě.* [...] *Mám zmrzačené ruce, najdou se totiž tací, kteří mě dokázali bít pendrekem do zmrzlých prstů, i při přenášení k lékaři.* [...] *Čekám vaši okamžitou návštěvu, nechte mě předvést, sám se neudržím na nohách. K jídlu a pití nemám nic, vodu zvracím, dostávám ji do sebe tím, že si vyplachuji ústa. Doufám, že se vaší návštěvy dožiji. Archiv Jiřího Wonky*, Dopis Pavla Wonky obhájci JUDr. Milanu Jelínkovi, 23. 4. 1988.

68 V originále je použito slovo *companion*. V americké angličtině se (vedle jiných významů) v určitém kontextu používá jako označení pro homosexuálního partnera. Slovo je ovšem uvedeno v originále v uvozovkách, které mají podle všeho naznačovat nejen citát, ale i zřetelný odstup od získané informace z Ministerstva zahraničí ČSSR. Inspekce ministra vnitra ČSFR na počátku devadesátých let vyslechla několik osob, které byly ve stejných celách jako Pavel Wonka: Pavla Šugárka, Pavla Hamala, Vladimíra Krále, Mariána Absolona a Roberta Balázse. Podle pozdějších výpovědí Absolona a Balásze, kteří byli s Wonkou na cele od 14. dubna 1988, žádali 26. dubna 1988 opakovaně příslušníky SNV o návštěvu lékaře u Wonky, byli však odmítnuti. *ABS*, Materiály dočasné komise předsednictva ČNR, 37c 16/99, příloha k č.j. ÚVP-38/11-92. Podle dobové zprávy vedení útvaru SNV Hradec Králové věznì Absolon a Balász 26. dubna 1988 v 18.45 hod. použili *přivolávací signalizaci* a upozornili strážného, že Wonka nejeví známky života. *Archiv Jiřího Wonky*, Dálnopis zástupce náčelníka útvaru SNV Hradec Králové mjr. Jaroslava Zemana, adresovaný důstojníkovi stálé služby Sboru SNV Ministerstva spravedlnosti ČSR, 26. 4. 1988, 23.30 hod. Podle svědectví jeho spoluvězně Dušana Prokůpka mohl Pavel Wonka zemřít již o dva dny dříve. FRODL, David: *Nezávislý kandidát Pavel Wonka*, s. 141. Jiné prameny však tento názor nepotvrzují.

69 Do cely se vedle příslušníků SNV postupně dostavili následující lékaři: 18.50 hod. MUDr. Vladimír Stejskal (SNV), 18.55 hod. MUDr. J. Kovalský (RZP KÚNZ) a po 18.55 hod. npor. MUDr. Radim Pek (SNV). Ohledání těla provedl MUDr. Petr Hotmar ze soudnělékařského oddělení KÚNZ Hradec Králové po 19.50 hod. *Archiv Jiřího Wonky*, Dálnopis zástupce náčelníka útvaru SNV Hradec Králové mjr. Jaroslava Zemana, adresovaný důstojníkovi stálé služby Sboru SNV Ministerstva spravedlnosti ČSR, 26. 4. 1988, 23.30 hod.

70 Pitva byla podle pitevního protokolu provedena 27. dubna 1988, zahájena byla v 10.00 hod. Pitvu provedli MUDr. Petr Lacina a MUDr. Petr Hottmar, CSc. Podle zápisu byli pitvě přítomni také doc. MUDr. Milan Srch, CSc. (vedoucí soudně lékařského oddělení KÚNZ Hradec Králové), JUDr. P. Skořepa

Protokol podepsaný MUDr. Lacinou na závěr sděluje, že Wonkova smrt nebyla násilná ani způsobená nějakým zraněním (*nenasilna a neurazina smrt*)[71] a že příčinou smrti byla plicní embolie. (Komentář: Zástupce velvyslance si vyžádal kopii tohoto protokolu, což Houžvička naznačil, že se pokusí získat, jestliže velvyslanectví USA zdůvodní tuto žádost písemně. Takto vyžádanou žádost jsme podali 29. dubna.)

4. Houžvička se dále vyjádřil, že chce naši ambasádu ujistit, že MZV bylo rozhodnuto kladně vyřídit žádost SRN, zvláště žádost kancléře Kohla[72] týkající se pana Wonky. (Komentář: Houžvička poukazoval na snahu SRN získat povolení k Wonkovu vystěhování do této země.) Houžvička řekl, že mu bylo nařízeno, aby vyšel vstříc a že sám již připravil patřičný dokument ke schválení představitelem MZV. K tomu též podotkl, že všichni byli Wonkovou smrtí překvapeni, neboť oficiálním úmyslem bylo vyřešit jeho případ se SRN ve vzájemném porozumění. Tam jsme „vůbec nic neskrývali", zdůraznil.

5. Zástupce velvyslance se dále dotazoval na výsledky lékařských vyšetření 9. a 19. dubna – a to zejména ve světle hlášení, že Wonka byl ve špatném zdravotním stavu, když byl znovu zatčen – zdali tato lékařská hlášení alespoň naznačují jeho všeobecný zdravotní stav. Houžvička odpověděl, že může pouze předat informace, které jeho ministerstvo obdrželo z ministerstva spravedlnosti. Podrobná sdělení z takovýchto lékařských vyšetření jsou informace, které mají být předány pouze určeným odborníkům. Jak ministerstvo spravedlnosti již sdělilo v reakci na dříve podanou žádost o návštěvu Československa, je připraveno přijmout specialisty jako dr. Lawrence. Dále Houžvička dodal, že v hlášení týkajícím se Wonkova vyšetření 9. dubna mimo konstatování, že si Wonka na žádné zdravotní potíže nestěžoval, je rovněž uvedeno, že Wonka s lékařem „nespolupracoval". Na další dotaz Houžvička podotkl, že z informací, které má k dispozici, nelze určit, zda Wonka vyhlásil další hladovku, či odmítl vůbec s kýmkoliv mluvit.

Na závěr zástupce velvyslance konstatoval, že považuje za nešťastné, že již byla provedena pitva bez nezávislých zahraničních pozorovatelů, zejména přihlédne-li se k zájmu, který Wonkův případ vyvolal v zahraničí. Proto požádal, aby bylo na patřič-

(KP HK), JUDr. M. Veselovský (OP HK), JUDr. J. Moravec (GP HK), plk. MUDr. Stejskal (ZS S-SNV ČSR), V. Hiltawský (zapisovatel) a O. Sudová (zapisovatelka). *Archiv Jiřího Wonky*, Kopie pitevního protokolu č. 224/88, 31. 4. 1988. Z kontextu je možné, že ministerstvo zahraničí mělo v době rozhovoru ředitele konzulárního odboru MZV Josefa Houžvičky se zástupcem velvyslanectví USA v Praze k dispozici patrně pouze předběžnou zprávu MUDr. Petra Laciny: *Dne 27. 4. 1988 byla na našem oddělení provedena pitva těla pana Pavla Wonky, nar. 23. 1. 1953, který zemřel dne 26. 4. 1988 v 18.00 hod. v ÚNV v Hradci Králové (pitevní protokol č. 224/88). Pan Pavel Wonka zemřel nenásilnou a neúrazovou smrtí. Její příčinou byla nedostatečnost pravého stupně* [!] *při opakovaných embolisacích do větví plícnice krevními vmetky. Zdrojem těchto vmetků byla trombosa žilních pletení v okolí předstojné žlázy. Drobné úrazové změny zjištěné při zevní a vnitřní prohlídce nejsou v žádné souvislosti se smrtí. Vlastní chorobný proces vedoucí ke smrti – opakované embolisace do plícnice – probíhal po dobu několika málo hodin před smrtí. Soudíme tak podle pitevního nálezu. MUDr. Petr Lacina pitvající lékař. Archiv Jiřího Wonky*, osobní spis Pavel Wonka, Zpráva MUDr. Laciny o pitvě Pavla Wonky, 27. 4. 1988.

71 V originále jsou uvedena v závorce tato zkomolená česká slova, správně *nenásilná a neúrazová smrt*. Srov. *Archiv Jiřího Wonky*, osobní spis Pavel Wonka, Zpráva MUDr. Laciny o pitvě Pavla Wonky, 27. 4. 1988.

72 Helmut Kohl (1930) byl spolkovým kancléřem SRN v letech 1982–1998.

ných čs. vládních místech sděleno, že zájem vlády USA o Wonkovo úmrtí trvá nadále, stejně tak i o přítomnost nezávislých vnějších pozorovatelů, a zdůraznil, že by proto bylo výhodné, kdyby těmto nezávislým zahraničním pozorovatelům bylo umožněno nadále prostudovat příčinu a důvod tohoto úmrtí. Houžvička přislíbil předat tyto požadavky patřičným vládním představitelům a též informovat velvyslanectví o případné odpovědi.

7. Brát ohled na Moskvu.

Niemczyk

U.S. Department of State, E2, 5 stran A4.

D 6

1988, 29. dubna, Praha – Telegram velvyslance USA v ČSSR Juliana Niemzczyka o přípravě pohřbu Pavla Wonky, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

Důvěrné
Prague 02852
[...]

Od Velvyslanectví USA Praha
Do Ministr zahraničí USA Washington D. C. priorita
Info Východoevropská diplomatická pracoviště
Velvyslanectví USA Vídeň priorita
Velvyslanectví USA Moskva
Velvyslanectví USA Paříž
Velvyslanectví USA Bonn

Vídeň pro delegaci USA při KBSE; Paříž pro zástupce velvyslance USA při OECD

Věc: Pokračující reakce na smrt Pavla Wonky
Ref.: Prague 2848[73]

1. Důvěrné – celý text

2. Dne 29. dubna aktivista Charty 77 informoval při rozhovoru pracovníka politické sekce velvyslanectví [*PolOff*], že Wonkův pohřeb se má konat 6. května v 15 hodin odpoledne ve Vrchlabí, v severních Čechách. Wonkova rodina doposud nemá přístup

73 Srov. dok. č. 5 a 7.

k tělu Pavla Wonky a odkládá toto do chvíle, kdy se tohoto bude moci zúčastnit místní lékař, ke kterému mají důvěru, jak sdělil bývalý mluvčí Charty 77 Bedřich Placák.[74]

3. V reakci na Wonkovu smrt připravuje několik aktivistů petici adresovanou ministerstvům spravedlnosti a vnitra a československé vládě. Petice, která bude obíhat během následujícího týdne a kterou, jak doufají, podepíše nejméně tisíc signatářů, obsahuje kritiku již tradičního zneužívání moci během 40 let komunistické vlády a vyslovuje tři požadavky:
– propuštění vězňů svědomí držených v československých věznicích;
– inspekci československých vězeňských zařízení mezinárodně respektovanou organizací jako [je] ICRC;
– návrhy změn československého trestního řádu, který byl uveden do souladu s Helsinským aktem.[75]

4. Aktivisté Charty 77 se na nás jménem Wonkovy rodiny obrátili s žádostí o diplomatickou reprezentaci na pohřbu. Jak je nám známo, Britové mají v úmyslu vyslat svého representanta a rovněž velvyslanectví SRN možná učiní totéž.[76]

5. Brát ohled na Moskvu.

Niemczyk

U.S. Department of State, E4, 2 strany A4.

74 Bedřich Placák (1914–1993) byl mluvčím Charty 77 v období od 13. ledna 1981 do 7. ledna 1982.

75 Dne 10. května 1988 zaslali představitelé Demokratické iniciativy dopis vládě ČSSR, v němž žádali ustavení mimořádné komise s účastí zástupců nezávislých iniciativ s cílem prošetřit okolnosti smrti Pavla Wonky. Dne 19. května 1988 zaslalo 130 československých občanů dopis FS ČSSR, ministerstvům zdravotnictví a spravedlnosti ČSR, v němž požadovalo vyšetření všech okolností úmrtí Pavla Wonky. Další obdobné žádosti zaslali úřadům jednotlivci. Čs. občané k úmrtí Pavla Wonky. In: *Informace o Chartě 77*, 1988, roč. 11, č. 12, s. 13.

76 Srov. dok. č. 11 a 20.

D 7

1988, 29. dubna, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o odpovědi ředitele konzulárního odboru Ministerstva zahraničních věcí ČSSR Josefa Houžvičky ve věci úmrtí Pavla Wonky, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

Důvěrné
Prague 02851
[...]

Od Velvyslanectví USA Praha
Do Ministr zahraničí USA Washington D. C. k okamžitému použití
Info Velvyslanectví USA Vídeň priorita
Velvyslanectví USA Bonn
Velvyslanectví USA Bělehrad
Velvyslanectví USA Bukurešť
Velvyslanectví USA Paříž
Velvyslanectví USA Sofie
Velvyslanectví USA Varšava
Velvyslanectví USA Moskva

Vídeň pro delegaci USA při KBSE; Paříž pro zástupce velvyslance USA při OECD

Věc: Smrt Pavla Wonky
Ref.: Prague 2848[77]

1. (LOU) Ředitel konzulárního odboru MZV Josef Houžvička informoval 29. dubna odpoledne představitele velvyslanectví, že na základě rozhodnutí Ústředního výboru KSČ učiněném ve stejný den, jestliže si dr. Lawrence anebo jiný lékař zastupující organizaci Lékaři za lidská práva přeje přijet do Československa v souvislosti s nedávným úmrtím Pavla Wonky, tak jsou vítáni. Houžvička řekl, že ho o tomto rozhodnutí ústně informoval vedoucí oddělení mezinárodních styků ÚV KSČ Michal Štefaňák. Houžvička řekl, že jakmile dostane písemné potvrzení o tomto rozhodnutí, ihned předá telegramem potřebné instrukce československému vyslanectví do Washingtonu, aby mohlo vydat potřebná víza pro lékaře.

2. (LOU) Když se zeptal, co budou moci tito lékaři činit, kam se budou moci odebrat, aby prověřili okolnosti Wonkovy smrti, zejména proto, že pitva byla již provedena, Houžvička řekl, že odpovědi na tyto otázky se budou muset teprve projednat. Možná, že jim bude umožněno provést i další pitvu a zřejmě si budou moci promluvit s příslušnými československými lékaři, ale to bude muset být ještě rozhodnuto.

77 Srov. dok. č. 5.

3. (LOU) Houžvička rovněž uvedl, že žádosti velvyslanectví o poskytnutí kopie protokolu Wonkovy pitvy (předchozí zpráva, bod č. 3), vláda, alespoň v tuto chvíli, odmítá vyhovět, protože tento protokol nikdo z vlády zatím neviděl, jedná se pouze jen o interní vládní dokumentaci týkající se tohoto případu. I když československé úřady jsou ochotny poskytnout tyto informace představitelům vlády USA, stejně jak již učinily velvyslanci SRN právě toto odpoledne, v souladu s duchem Helsinského závěrečného aktu a diskusí probíhajících na vídeňské následné konferenci, tak i přesto se vláda domnívá, že jako suverénní stát nemá závaznou povinnost poskytovat vnitřní vládní dokumenty.

4. (C) Separátně, velvyslanec SRN nám sdělil, že během telefonického hovoru mezi Vasilem Biľakem,[78] tajemníkem [ÚV] KSČ, a předsedou zemské vlády Severního Porýní-Vestfálska Johannesem Rauem,[79] byla západoněmecká strana překvapena, když sám Biľak převedl hovor na případ Wonkovy smrti. Biľak se k tomuto vyjádřil tak, že je srozuměn s tím, že jeden či více amerických lékařů mají zájem přijet do Československa v souvislosti s Wonkovým úmrtím a zdůraznil, že československá strana nemá proti tomuto plánu žádné námitky.

5. (LOU) Mimo informace obsažené v předchozí zprávě Houžvička poskytl velvyslanectví následující detaily při diskusi týkající se Wonkova zdravotního stavu.

Wonkova zdravotní prohlídka 9. dubna zahrnovala vyšetření dýchacího systému, srdce a břišní dutiny s výsledkem, že byl zdráv natolik, aby mohl být uvězněn. Přesto prohlížející lékaři doporučili následnou prohlídku během 7–9 dnů a požádali, aby byla zvýšená pozornost věnována jeho váze. (Poznámka: Wonka nebyl velký muž a toto může naznačovat, že ztrácel váhu.)[80]

Výsledek pitvy provedené buď 27. nebo 28. dubna ukázal, že Wonka zemřel na následky nedokrvení v „pravé části" srdce a opakované embolie srdce a plic.[81]
Podle výsledku pitvy vznikly embolie otravou krevního systému v oběhovém systému v oblasti prostaty. Houžvička poznamenal, že podle této informace se Wonkův stav takto vyvinul během několika hodin 26. dubna.

6. (LOU) Houžvička zavedl hovor s pracovníkem politické sekce velvyslanectví [*PolOff*] o možné návštěvě dr. Lawrence či jiných zástupců organizace Lékaři za lidská práva. Zeptal se, zdali by velvyslanectví bylo ochotno připravit jakýsi slovníček či seznam

78 Vasil Biľak (1917) byl v letech 1968–1988 tajemníkem ÚV KSČ a členem předsednictva ÚV KSČ.

79 Johannes Rau (1931–2006) byl předsedou zemské vlády Severního Porýní-Vestfálska v letech 1978–1998. V letech 1999–2004 byl spolkovým prezidentem SRN.

80 Podle pitevního protokolu vážilo tělo Pavla Wonky 57,5 kg. *Archiv Jiřího Wonka*, Kopie pitevního protokolu č. 224/88, 31. 4. 1988. Srov. dok. č. 5. Při svém předchozím věznění (do 25. února 1988) ztratil Pavel Wonka celkem 21 kg tělesné váhy. NĚMCOVÁ, Dana: Pohřeb Pavla Wonky. In: *Informace o Chartě 77*, 1988, roč. 11, č. 10, s. 7.

81 V originále je doslova uvedeno *an insufficiency of blood in ‚right heart' and repeated embolzation in the heart and lungs*. Srov. dok. č. 5.

specifických otázek, které budou lékaři během jejich návštěvy vznášet, aby toto mohl projednat s politickými představiteli a tak zajistit nezbytnou přípravu k jejich návštěvě. K tomuto pracovník politické sekce velvyslanectví poznamenal, že dr. Lawrence ani Lékaři za lidská práva nejsou nijak spojeni s vládou USA a z tohoto hlediska se mohou rozhodnout, zda budou spolupracovat přímo s československými představiteli. Houžvička sice uznal tuto skutečnost, přesto ale namítl, že by mu velice pomohlo, kdyby mohl začít co nejdříve zajišťovat politická rozhodnutí na následující otázky:
Zda si lékaři budou přát vidět zprávu z československé pitvy?
Zda si návštěvníci budou přát prohlédnout Wonkovo tělo anebo provést druhou pitvu?
Zda si budou přát promluvit si s některými vězni, kteří byli vězněni s Wonkou?

Houžvička dále žádal informace týkající se identity osob, které mají v plánu přijet do Prahy, kdy plánují přijet, jak dlouho se míní zdržet a zda si přejí či nepřejí využít této příležitosti ke splnění původní agendy, v níž byl požadavek setkání s dalšími vězni.

7. Brát ohled na Moskvu.

Niemczyk

U.S. Department of State, E3, 5 stran A4.

D 8

1988, 3. května, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o udělení víz pro představitele organizace Lékaři za lidská práva, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

Bez omezení
Prague 02897
[...]

Od Velvyslanectví USA Praha
Do Ministr zahraničí USA Washington D. C. priorita

Věc: Smrt Pavla Wonky
Ref.: Praha 2851[82]

(U) Ředitel konzulárního odboru MZV Josef Houžvička kontaktoval konzula [*Pol-Couns*] 3. května a hlásil, že zasílá na československé velvyslanectví do Washingtonu instrukce k udělení víz pro lékaře Lawrence a Kirschnera. Houžvička také řekl, že bude také volat velvyslanci Houšteckému do Washingtonu. Houžvička řekl, že oba

82 Srov. dok. č. 7.

doktoři budou mít možnost se během jejich pobytu v Československu setkat s dr. Lacinou, který provedl pitvu ostatků Wonky. Měly by mít také možnost se setkat s šéfem patologie na universitě v Hradci Králové. Houžvička řekl, že další informace týkající se návštěvy obou doktorů nemá.

Niemczyk

U.S. Department of State, E5, 2 strany A4.

D 9

1988, 3. květen, Vídeň – Telegram velvyslance USA ve Vídni a vedoucího delegace USA na Vídeňské následné schůzce KBSE Warrena Zimmermanna s textem kondolence Geralda Naglera matce Pavla Wonky a s jeho žádostí o svolení k druhé pitvě Wonkových ostatků, který zaslal velvyslanectví USA v ČSSR.

Důvěrné
Vienna 05364
[...]

Od Velvyslanectví USA Vídeň
Do Velvyslanectví USA Praha k okamžitému použití
Info Ministr zahraničí USA Washington D. C. k okamžitému použití
Delegace KBSE k okamžitému použití

Věc: Smrt Pavla Wonky – určení příčin smrti

1. Důvěrné, celý text

2. Gerald Nagler, výkonný ředitel Mezinárodní helsinské federace,[83] požádal vládu USA o zaslání následujícího dopisu paní Gertě Wonkové, matce Pavla Wonky. Dopis vyslovuje kondolenci ke smrti jejího syna a žádá její souhlas se snahou zajistit druhou nezávislou pitvu ke zjištění skutečné příčiny jeho smrti. I když pan Nagler též míní kontaktovat paní Wonkovou telefonicky, US zástupce žádá, aby byl následující text přesto odeslán.
3. Začátek textu:[84]

83 Gerald Nagler (1929) byl v letech 1982–1992 výkonným ředitelem Mezinárodní helsinské federace pro lidská práva (*International Helsinki Human Rights Federation*). Dne 16. dubna 1988 zaslala Mezinárodní helsinská federace pro lidská práva československým úřadům dopis, ve kterém upozornila na špatný zdravotní stav Pavla Wonky. Srov. Dokument Charty 77 č. 29/88: Alarmující smrt Pavla Wonky. In: CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (eds.): *Charta 77: Dokumenty 1977–1989. Svazek 2. 1984–1989*, s. 100.

Paní Gerta Wonková
U nemocnice 869
CS-54300 Vrchlabí

Vídeň 3. května 1988

Vážená paní Wonková,

s nejhlubším zděšením jsme se dozvěděli, že Váš syn Pavel zemřel 26. dubna ve vězení. Mezinárodní helsinská federace pro lidská práva a její americká pobočka chtějí požádat lékaře, aby prošetřili příčiny smrti Vašeho syna.
Prof. dr. Rainer Henn[85] z Rakouska, ředitel innsbruckého Ústavu soudního lékařství, a dr. Lawrence a dr. Kirschner ze Spojených států jsou připraveni ke konzultacím a k účasti na vyšetřování. Budete-li s tím souhlasit, rádi bychom se pokusili, aby tito lékaři provedli druhou pitvu. Proto by měl být pohřeb odložen a mělo by se zabránit tomu, aby Váš syn byl balzamován.[86]
Budeme se snažit navázat s Vámi telefonický kontakt.

Naši upřímnou soustrast

Gerald Nagler
výkonný ředitel
Mezinárodní helsinská federace

Konec textu.
Zimmermann

U.S. Department of State, E21, 2 strany A4.

84 Dopis, který je v originále napsán německy, přeložil Petr Blažek.
85 Rainer Henn (1928–1992) byl významný rakouský forenzní lékař.
86 Matka a bratr Pavla Wonky zaslali již 28. dubna 1988 v 21.15 hod. následující telegram útvaru SNV Hradec Králové, který byl adresáty přijat 29. dubna 1988 v 7.05 hod.: *Žádáme, abyste odložili znalecké zkoumání těla Pavla Wonky, rodina požádala o účast jednoho československého a dvou zahraničních lékařů při pitvě. NA*, f. SSNV, neuspořádáno, osobní spis Pavla Wonky, z. č. 3588, Telegram Gertrudy Wonkové a Jiřího Wonky útvaru SNV Hradec Králové, Vrchlabí 28. 4. 1988.

D 10

1988, 3. květen, Washington D. C – Telegram ministra zahraničí USA George Shultze, v němž informoval velvyslanectví USA v Praze o cestě zástupců organizace Lékaři za lidská práva do Československa a o účasti zástupců velvyslanectví USA v Praze na pohřbu Pavla Wonky.

Důvěrné
State 140839
[...]

Od Ministr zahraničí USA Washington D. C.
Do Velvyslanectví USA Praha k okamžitému použití

Věc: Oficiální informace 69

[...][87]

4. (C) Pavel Wonka (Prague 2851):[88] Lékaři za lidská práva dnes obdrželi zprávu z československého velvyslanectví, že jim byla povolena cesta do Prahy. Lékaři za lidská práva jsou toho názoru, že se jedná o závazek, že budou moci provést druhou pitvu – Dan varoval, že žádný takovýto slib nebyl v telefonickém hovoru s Ryndym z MZV zmíněn. Dr. Lawrence a dr. Kirschner mají přicestovat 4. května v 10.25 hod. dopoledne a mají se hned dostavit na MZV. Doufají, že jim bude umožněno okamžitě vidět Wonkovy ostatky v Hradci Králové a že se snad budou moci zúčastnit v pátek pohřbu. Dr. Lawrence rovněž požádal o návštěvu Jiřího Wolfa. Lékaři za lidská práva také uvedli, že obdrželi několik žádostí od novinářů v souvislosti se svou cestou, ale odmítli se vyjádřit, [učiní tak] až po návratu z cesty.

5. (LOU) Pavel Wonka (Prague 65/1):[89] Obdrželi jsme vaši zprávu do hotelu příliš pozdě na to, abychom ji mohli předat doktoru Lawrencovi nebo doktoru Kirschnerovi, ale dali jsme vědět Lékařům za lidská práva. Doufejme, že oba budou brzy s vámi v každodenním kontaktu, ale přesto bychom doporučili, abyste jim tuto zprávu předali prostřednictvím Houžvičky.

6.[90] (C) Pavel Wonka (Prague 2852):[91] Vyšle velvyslanectví USA svého zástupce na pohřeb Wonky? Nahlížíme na to jako na dobrý nápad, ale necháme na vás, zda s tím souhlasíte.

87 První tři body se případu Pavla Wonky netýkají.
88 Srov. dok. č. 7.
89 Zpráva nebyla zpřístupněna.
90 V originálu depeše je tento bod chybně uveden jako pátý v pořadí.
91 Srov. dok. č. 6.

[...][92]

Shultz

U.S. Department of State, E15, 4 strany A4.

D 11

1988, 4. května, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o důvodech odmítnutí žádosti výkonného ředitele Mezinárodní helsinské federace pro lidská práva Geralda Naglera předat dopis matce Pavla Wonky. Telegram byl adresován ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

Důvěrné
Prague 02915
[...]

Od Velvyslanectví USA Praha
Do Ministr zahraničí USA Washington D. C. priorita
Velvyslanectví USA Vídeň priorita
Info Delegace KBSE

Věc: Smrt Pavla Wonky: Dopis Mezinárodní helsinské federace
Ref.: Vienna 5364[93]

1. Důvěrné – celý text

2. Pokud nebude mít ministerstvo zahraničí námitky a nenařídí opak, velvyslanectví neodešle paní Wonkové zprávu obsaženou v předchozí zprávě. Pozice velvyslanectví reflektuje v této věci jak praktickou, tak politickou rovinu. Během minulého týdne jsme opatrně oddělovali svou pozici od naší podpory žádosti dr. Lawrence tím, že jsme zdůrazňovali soukromou povahu jeho organizace a hodnotu, kterou může vláda získat, když přistoupí na tuto žádost. Zdá se nám, že tato taktika je nejvhodnější pro to, čeho Lékaři za lidská práva, aktivisté z této země a my sami chceme dosáhnout – úspěchu návštěvy Lawrence a Kirschnera. Jsme přesvědčeni, že úspěch, kterého jsme do této doby dosáhli, je výsledkem relativně malé účasti vlády USA a kladného mezinárodního věhlasu organizace Lékaři za lidská práva i na Východě, zejména díky angažovanosti této organizace v případu

92 Poslední dva body se případu Pavla Wonky netýkají.
93 Srov. dok. 9.
94 Leonard Peltier (1944) je indiánský aktivista, který byl v roce 1977 odsouzen k dvěma trestům doživotního vězení za vraždu dvou agentů FBI. Jeho kauza vzbudila velký zájem obhájců lidských práv. Snaha jeho obhájců o revizi procesu doposud nebyla úspěšná.

Peltier.[94] Obáváme se proto, že pokus vlády USA spojit iniciativu dr. Lawrence a iniciativu Mezinárodní helsinské federace by mohl způsobit, že KSČ a [československá] vláda by mohly zastávat daleko opatrnější postoj k této akci, než doposud do této chvíle zaujaly.

3. Vzali jsme také na vědomí, že odpoledne 3. května nám zástupce švédského velvyslanectví sdělil, že dr. Nagler, švédský občan původem z Rakouska, požádal Švédy, aby kontaktovali paní Wonkovou a požádali ji, aby odložila pohřeb, aby „snad" i rakouští lékaři měli možnost přijet a zkontrolovat tělo [Pavla Wonky]. Pokud to tak je, bylo by užitečné nechat velvyslanectví třetí země, aby se obrátilo v tomto případu na [československou] vládu. Toto by tudíž podtrhlo rozsah mezinárodního zájmu o tuto věc. Z tohoto hlediska vítáme zprávu z velvyslanectví SRN, že mají v úmyslu vydat zvláštní nótu ES. Další podpora z neutrální strany může pomoci.[95]

4. Z praktického hlediska my ani nemáme – mimo telegram – možnost kontaktovat paní Wonkovou do pátečního pohřbu [6. května], kterého se pracovník politické sekce velvyslanectví [*PolOff*] hodlá zúčastnit.[96]

Niemczyk

U.S. Department of State, E6, 3 strany A4.

D 12

1988, 4. květen, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemczyka o příjezdu zástupců organizace Lékaři za lidská práva do Československa, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

Důvěrné
Prague 02938
[...]

Od Velvyslanectví USA Praha
Do Ministr zahraničí USA Washington D. C. priorita
Info Velvyslanectví USA Vídeň priorita
Východoevropská diplomatická pracoviště
Velvyslanectví USA Bonn
Velvyslanectví USA Paříž
Velvyslanectví USA Moskva

95 Srov. dok. č. 9.
96 Srov. dok. č. 6 a 20.

Vídeň také pro delegaci USA při KBSE; Paříž pro zástupce velvyslance USA při OECD

Věc: Smrt Pavla Wonky
Ref.: Prague 2915[97]

1. Důvěrné – celý text

2. Doktoři Lawrence a Kirschner, reprezentující [organizaci] Lékaři za lidská práva, přijeli do Prahy 3. května ráno. Doposud jsme s nimi měli jen malý kontakt. Dr. Lawrence volal naše velvyslanectví ze svého hotelu a bylo mu doporučeno, aby kontaktoval ředitele konzulárního odboru MZV Houžvičku, protože my nemáme z vlády žádné konkrétní informace, které se týkají případu jejich šetření. Během oběda uspořádaného velvyslanectvím pro vizitujícího náměstka ředitele EEY Hornblowa[98] Houžvička oznámil konzulovi, že byl pověřen dnes odpoledne přijmout oba doktory a pomoci jim začít v jejich činnosti. Houžvička řekl, že může nastat problém vyplývající ze skutečnosti, že Wonkovy pozůstatky mají být předány paní Wonkové dnes (3. květen).[99] Houžvička přislíbil, že lékařům pomůže se s ní spojit, pokud by se to ukázalo jako nezbytné. Dále ujistil konzula, že lékaři mohou spolupracovat s dr. Lacinou, který provedl pitvu, a také s dr. Tůmou z českého ministerstva zdravotnictví.

3. Informovali jsme dr. Lawrence, že jsme připraveni, pokud to bude v našich silách, pomoci jak jemu, tak dr. Kirschnerovi tak, aby jejich mise byla úspěšná. Zatím není jasné, zdali se druhá pitva uskuteční.

4. Velvyslanec SRN Schattmann[100] nám oznámil, že 3. května ráno předal ministerstvu zahraničních věcí [ČSSR] (řediteli odboru Houžvičkovi) nótu vydanou Evropským společenstvím. V této nótě se podle Schattmanna praví, že se Wonka „snažil naplnit ustanovení Závěrečného helsinského aktu". K tomu Houžvička podotkl, že vzhledem k tomu, že pozůstatky jsou předávány paní Wonkové, nemůže proto zaručit konání druhé pitvy.

5. Velvyslanectví [USA] obdrželo 29. dubna text vydaný francouzským ministerstvem zahraničí. Náš neoficiální překlad následuje:

Začátek textu
Oznámení o smrti vězněného pana Pavla Wonky ve věku 35 let způsobilo velké pohnutí ve francouzském veřejném mínění.

97 Srov. dok. č. 11.
98 Michael Hornblow zastával v roce 1988 funkci náměstka ředitele oddělení pro východní Evropu a Jugoslávii v sekci pro Evropu a Kanadu Ministerstva zahraničních věcí USA (EUR/EEY).
99 Správně 4. květen 1988. Srov. dok. č. 13.
100 Werner Schattmann (1924) byl velvyslancem SRN v Praze v letech 1985–1988.

Za těchto pohnutých okolností musí francouzská vláda znovu zdůraznit, že respekt pro lidská práva a základní svobody, zahrnující svobodu svědomí, náboženství a přesvědčení, jsou obsaženy v Závěrečném helsinském aktu podepsaném vládou Československé socialistické republiky. Konec textu.

6. Brát ohled na Moskvu

Niemczyk

U.S. Department of State, E7, 3 strany A4.

D 13

1988, 5. květen, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o druhé pitvě ostatků Pavla Wonky, kterou provedli zástupci organizace Lékaři za lidská práva. Telegram byl adresován ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

Důvěrné
Prague 02967
[...]

Od Velvyslanectví USA Praha
Do Ministr zahraničí USA Washington D. C. priorita
Info Velvyslanectví USA Vídeň priorita
Východoevropská diplomatická pracoviště
Velvyslanectví USA Bonn
Velvyslanectví USA Paříž
Velvyslanectví USA Moskva

Vídeň také pro delegaci USA při KBSE; Paříž pro zástupce velvyslance USA při OECD

Věc: Lékaři za lidská práva
Ref.: Prague 2938 [101]

1. Důvěrné, celý text

2. Dr. Lawrence kontaktoval 5. května ráno konzula a hlásil, že 4. května odjeli on a dr. Kirchner [!][102] do Hradce Králové, kde dr. Kirschner provedl druhou pitvu ostat-

101 Srov. dok. č. 12.
102 Správně Robert Kirschner. Na dalších místech dokumentu je chyba opravena.

ků Pavla Wonky. Oba lékaři se podle hlášení dr. Lawrence poté setkali s dr. Lacinou (který provedl původní československou pitvu) a také s primářem patologie na lékařské fakultě university v Hradci Králové. Dr. Lawrence řekl, že podrobnosti této druhé pitvy prodiskutuje se zástupcem velvyslance a konzulem 6. května.

3. Lawrence hlásil, že on a Kirschner odjedou 5. května do severních Čech na návštěvu signatáře Charty 77 Jiřího Wolfa ve věznici Valdice. Ředitel konzulárního odboru MZV Houžvička zařídil na 6. května setkání obou lékařů se zástupci vězeňské lékařské péče.

4. Velvyslanectví [USA] lituje omylu v datech v dřívějším hlášení, kde má být 4. květen místo 3. května.[103]

5. Brát ohled na Moskvu

Niemczyk

U.S. Department of State, E8, 2 strany A4.

D 14

1988, 5. květen, Vídeň – Telegram velvyslance USA ve Vídni a vedoucího delegace USA na Vídeňské následné schůzce KBSE Warrena Zimmermanna o připomenutí smrti Pavla Wonky na plenárním zasedání Vídeňské následné schůzky KBSE, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

Bez omezení
Vienna 05478
[...]

Od Velvyslanectví USA Vídeň
Do Ministr zahraničí USA Washington D. C. priority
Info Delegace KBSE priority
Ministr obrany USA Washington D. C. priority
Sbor náčelníků štábů USA Washington D. C. priority

Věc: KBSE: Plenární zasedání Vídeňské následné schůzky v týdnu 25.–29. dubna 1988
Ref.: Vienna 5212[104]

103 Srov. dok. č. 12.
104 Srov. dok. č. 4.

1. Shrnutí: Několik západních delegací využilo 26. dubna neformálního setkání vedoucích delegací, aby zdůraznilo požadavek ochrany lidských práv pro závěrečný vídeňský dokument.[105] Na oficiálním plenárním zasedání 29. dubna několik západních řečníků, včetně velvyslance USA Zimmermanna, vzdali čest Pavlu Wonkovi, který zemřel ve vězení v Československu za podezřelých okolností 26. dubna. Na plenárním zasedání také sovětský velvyslanec Kašlev[106] nastínil sovětský pohled na vyhlídky a úkoly vídeňské schůzky. Island projevil svou silnou preferenci pro Ženevu jako místa pro obě vojensko-bezpečnostní vyjednávání. Konec shrnutí.

[...][107]

5. Během oficiálního plenárního zasedání 29. dubna několik západních řečníků, včetně velvyslance USA Zimmermanna, začali své vystoupení tím, že vzdali čest Pavlu Wonkovi, který zemřel 26. dubna ve vězení. [Zástupce] SRN (Eickhoff)[108] vyslovil požadavek, aby všechny zúčastněné státy uznávaly práva svých občanů a aby usilovaly o lepší implementaci závazků KBSE. Upozornil, že případ Pavla Wonky byl a stále je velmi pozorně sledován [vládou] SRN, stejně jako další případy četných obránců lidských práv po celém světě. Eickhoff vyjádřil naděje mnoha západních delegací, že se v dlouho očekávaném návrhu závěrečného dokumentu podaří dosáhnout velké dohody o kompromisu. Varoval před pokušením každého státu řídit se pouze vlastními představami, lpěním na vlastních národních pozicích. Skutečně, dodal, důvěryhodnost celé listiny bude založena na připravenosti neutrálních a nezúčastněných států[109] úspěšně zakončit vídeňskou schůzku.[110]

6. [Zástupce] USA (Zimmermann) se také zmínil o tom, že smrt Pavla Wonky byla způsobena především podlomeným zdravotním stavem, který mu byl způsoben týráním ve vězení. Zimmermann dále připomněl, že Wonkova smrt nebyla jedinou špatnou zprávou, která přišla z Československa nedávno do Vídně, s odkazem na nepokoje v Bratislavě, kde policie rozehnala shromáždění římských katolíků. Dále poukázal na policejní akce proti aktivistům Charty 77 a velice pomalý pohyb v případech spojování rodin (srov. předchozí zprávu s plným zněním textu vystoupení velvyslance Zimmermana).[111]

105 Srov. *Závěrečný dokument Vídeňské následné schůzky Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Vídeň 4. 11. 1986–19. 1. 1989*. Svoboda, Praha 1989.

106 Jurij Borisovič Kašlev (1934–2006) vedl v letech 1986–1989 delegaci SSSR na následné schůzce KBSE ve Vídni.

107 Body č. 2, 3 a 4 pojednávají o dalším programu Vídeňské následné schůzky, který již neměl přímý vztah k případu Pavla Wonky.

108 Ekkehard Eickhoff (1927) vedl v letech 1986–1989 delegaci SRN na následné schůzce KBSE ve Vídni.

109 V originále doslova uvedena zkratka NNA.

110 Srov. *Závěrečný dokument Vídeňské následné schůzky Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Vídeň 4. 11. 1986–19. 1. 1989*.

111 Srov. dok. č. 4

7. Spojené království Velké Británie a Severního Irska (O'Keefe)[112] také vzdalo poctu Pavlu Wonkovi jako „neohroženému vězni svědomí". [...][113]

8. Island (Hannesson)[114] také vzdal úctu Pavlu Wonkovi. Hannesson vyzval všechny účastníky helsinských dohod, aby demonstrovali politickou vůli a šli ještě dále za dohody z Helsinek a Madridu, a to zejména v oblasti lidských práv. [...][115]

10. V reakci na západní intervenování ve věci smrti Pavla Wonky se Československo (Doležel)[116] ohradilo a odsoudilo západní pokusy změnit vídeňskou schůzku v „propagandistickou bitvu". Skutečnost je podle Doležela taková, že Wonka zemřel na „přirozené příčiny", konkrétně na plicní embolii. Ve vazbě byl poté, kdy byl odsouzen za „maření spravedlnosti"[117] podle článku 150 československého trestního zákoníku. Na závěr vyslovil naději, že tyto delegace kritické vůči politice jeho země z toho „vyvodí odpovídající závěry".

Zimmermann

U.S. Department of State, E22, 7 stran A4.

D 15

1988, 6. května, Washington D. C – Telegram ministra zahraničí USA George Shultze, v němž zaslal velvyslanectví USA v Praze záznam projevu člena Sněmovny reprezentantů USA Steny Hoyera o smrti Pavla Wonky.

Bez omezení
State 144898
[...]

Od Ministr zahraničí USA Washington D. C.
Do Velvyslanectví USA Praha priority

112 Peter Lawrence O'Keeffe (1931–2003) vedl v letech 1986–1989 delegaci Spojeného království Velké Británie a Severního Irska na následné schůzce KBSE ve Vídni. V letech 1988–1991 byl také velvyslancem Spojeného království Velké Británie a Severního Irska v Praze.

113 Zbylá část zprávy o vystoupení velvyslance O'Keeffeho se případu Pavla Wonky netýká.

114 Hjálmar *W.* Hannesson (1946) vedl v letech 1986–1989 delegaci Islandu na následné schůzce KBSE ve Vídni.

115 Zbylá část bodu č. 8 a bod č. 9 se případu Pavla Wonky netýkají.

116 František Doležel (1945) byl v letech 1985–1989 zástupce vedoucího Útvaru pro základní politické otázky MZV (v letech 1989–1990 tento útvar řídil). V letech 1987–1989 vedl delegaci ČSSR na následné schůzce KBSE ve Vídni (výjimku tvořila závěrečná zasedání jednotlivých kol následné schůzky, kdy československou delegaci vedli přímo ministr zahraničí Bohuslav Chňoupek, respektive jeho nástupce Jaromír Johanes).

117 Myšleno *maření úředního výkonu*. Srov. dobové znění zákona č. 150/1969 Sb., o přečinech.

Info Velvyslanectví USA priority
Vídeň pro delegaci USA při KBSE

Věc: Smrt Pavla Wonky

1. Následuje text projevu kongresmana Steny Hoyera,[118] který pronesl v úterý 3. května ve Sněmovně reprezentantů. Zabývá se smrtí Pavla Wonky.

2. Začátek textu: Pane předsedo, Pavel Wonka, signatář Charty 77, zemřel minulý týden v československém vězení. Jako člen Charty 77, iniciativy československých občanů, kteří již přes deset let bojují za prosazování lidských práv, Wonka zasvětil svůj život, aby zajistil nejzákladnější svobody pro své spoluobčany.

Třebaže okolnosti kolem jeho smrti nejsou ještě zcela vyjasněny, jedno je ale zcela jisté, pan Wonka v žádném případě nepatřil do vězení a pravděpodobně by byl stále živ, kdyby nebyl nespravedlivě odsouzen a kdyby s ním nebylo brutálně [ve vězení] zacházeno. Wonka měl dobré zdraví před svým prvním vězněním v letech 1984 až 1985. V roce 1986, ani ne rok poté, kdy byl po svém čtrnáctiměsíčním věznění propuštěn, Wonka byl znovu zatčen a odsouzen do vězení třetí nápravné skupiny, nejbrutálnějšího typu vězení, které Československo má. Wonkův údajný zločin spočíval v jeho pokusu kandidovat do volené veřejné funkce. Za tento pokus byl obviněn z tak zvaného pobuřování podle paragrafu 100 čs. trestního řádu. Za toto byl pak odsouzen na 21 měsíců odnětí svobody, po odpykání pak měly následovat 3 roky jakéhosi ochranného dohledu.

Během těchto 21 měsíců se Wonkovo zdraví velice zhoršilo a to vzhledem ke krutým vězeňským podmínkám a hlavně pro bití, kterému byl podroben. Protože kvůli svému chatrnému zdraví nebyl schopen vykonávat vyžádané vězeňské práce, byl v září 1987 znovu odsouzen za neplnění nařízených povinností. Jeho fyzický stav při tomto dalším soudním řízení přímo šokoval jak jeho rodinu, tak přátele. Po několika dalších urgencích v jeho prospěch byl Wonka konečně převezen do vězeňské nemocnice a poté do mírnějšího vězení. Po uplynutí 21 měsíců trestu byl Pavel Wonka v únoru tohoto roku propuštěn.

Avšak ani ne po dvou měsících, 5. dubna, byl Wonka zatčen znovu. Dne 22. dubna, pouhé 4 dny před smrtí, byl odsouzen na dalších 5 měsíců pro jakési údajné porušování jeho tak zvaného ochranného dohledu, který československé úřady využívají k prodlužování trestu za zdmi fyzického vězení.[119] Mimochodem, toto třetí zatčení přišlo ihned poté, kdy si zažádal o vystěhování do Německa a kdy mu toto zatčení mimo jiné zabránilo účastnit se civilního jednání v procesu za protizákonné zatčení, které proti úřadům zahájil.

Pavel Wonka, signatář Charty 77, vložil svoji důvěru v platnost Závěrečného helsinského aktu, který československá vláda podepsala a zaručila se ho dodržovat. Domníval se, že má právo znát svá práva a chovat se podle těchto práv, přesně tak, jak

118 Steny Hamilton Hoyer (1939) je od roku 1981 členem Sněmovny reprezentantů Kongresu USA.
119 Chybné datum, ve skutečnosti byl Pavel Wonka odsouzen již 20. dubna 1988.

v principu zaručuje VII. článek závěrečného aktu.[120] Jeho neúnavná snaha prosazovat respekt k lidským právům a základním lidským svobodám však vedla k jeho protiprávnímu zatčení, odsouzení a nakonec i k jeho smrti ve věku 35 let. Tato smrt je další tragickou připomínkou toho, jak mnoho námahy a práce nám ještě zbývá. Konec textu.

Shultz

U.S. Department of State, E16, 3 strany A4.

D 16

1988, 6. květen, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o výsledcích návštěvy zástupců organizace Lékaři za lidská práva v Československu, kde se zúčastnili druhé pitvy Pavla Wonky. Telegram byl adresován ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

Bez omezení
Prague 03023
[...]

Od Velvyslanectví USA Praha
Do Ministr zahraničí USA Washington D. C. priorita 2331
Info Východoevropská diplomatická pracoviště
Velvyslanectví USA Moskva
Velvyslanectví USA Vídeň

Vídeň pro delegaci USA při KBSE

Věc: Lékaři za lidská práva. Smrt Pavla Wonky

1. (U) Lékaři Lawrence a Kirschner z [organizace] Lékaři za lidská práva navštívili 6. května velvyslanectví USA, kde diskutovali o jejich návštěvě v Československu. Sdělili, že při rozhovorech s Reuters a s Československým rozhlasem uvedli:
– není pochyb o tom, že forenzní laboratoř byla na vysoké profesionální úrovni a že (původní československá) pitva [Wonky] byla provedena podle nejvyšších standardů lékařské profese;
– lékaři se shodují, že hlavní příčinou smrti se zdá být plicní embolie;
– příčina této embolie je stále předmětem vyšetřování;

120 VII. článek Závěrečného aktu KBSE, který byl přijat v roce 1975 v Helsinkách, se týkal *respektování lidských práv a základních svobod včetně svobody smýšlení, svědomí, náboženství a přesvědčení*. Srov. THOMAS, Daniel Charles: *Helsinský efekt. Mezinárodní zásady, lidská práva a zánik komunismu*, s. 65–96.

– nenašli žádný fyzický důkaz o mučení.

2. (U) Dr. Lawrence řekl, že při budoucích veřejných vystoupeních míní hovořit o následujících bodech:
– my (lékaři) jsme se při uskutečnění naší mise setkali s veškerou potřebnou zdvořilostí a pomocí ze strany ministerstev spravedlnosti a zdravotnictví;
– stejně tak jako v případě Jiřího Wolfa budeme i nadále projevovat zájem o [zdravotní] stav dalších politických vězňů, jejichž návštěva nám nebyla povolena;
– během návštěvy Wolfa jsme měli možnost hodnotit vězeňské podmínky jak všeobecné, tak týkající se Jiřího Wolfa. Požádali jsme, aby byly zlepšeny ve čtyřech konkrétních věcech: aby dostal brýle, aby mu bylo poskytnuto oční vyšetření, také neurologické vyšetření a zlepšeny jeho pracovní podmínky;
– úředník ministerstva zdravotnictví dr. Ondráček[121] slíbil zvážit čtyři požadavky a podat zprávu, jak byla situace zlepšena;
– dr. Ondráček souhlasil s poskytnutím informací o stavu dalších politických vězňů, o které jsme žádali;
– požádáme o povolení znovu navštívit Československo kvůli návštěvě těchto vězňů.

3. (C) Poznámky a žádosti o další akci: stále ještě zbývá další hlavní požadavek, který nebyl splněn, a to poskytnutí dodatečných informací, vyžádaných dr. Kirschnerem v souvislosti s jeho snahou dokončit pitevní zprávu. Konkrétně se jedná o kopie fotografií, které doktoři zkoumali, toxikologické vyšetření, výsledek (dosud nevydaný) rektálního výtěru, aby bylo možné vyloučit homosexuální aktivitu, další zdravotní a psychologické záznamy a původní vyšetřovací vězeňskou zprávu. O co se zde hlavně jedná, podle dr. Kirschnera, je určit, co vlastně způsobilo embolii, neboť lékaři nemohou z toho, co zjistili, vyloučit, zda zde nedošlo k násilnému činu.

4. (C) Zbývají dvě nevyřešené otázky. Především se jedná o to, zda Wonkovo věznění bylo vůbec právoplatné a zda přispělo k jeho smrti. Dalším bodem je, zda jednání československých zástupců při přípravě další pitvy americkými lékaři bylo adekvátní a otevřené a zda tím kladně přispěli k dialogu o lidských právech (a to jak bilaterálnímu, tak i s nevládními organizacemi). Oba lékaři, a my s nimi souhlasíme, jsou přesvědčeni o tom, že zde Čechoslováci odvedli solidní práci, co se druhé otázky týče, hlavně ovšem proto, že z hlediska veřejného mezinárodního zájmu jim hrozila dokonalá pohroma (jak se oba lékaři domnívají), ze které právě díky jim vyšli prozatím s čistou tváří.
5. Vzhledem k tomu, že je zde potřeba učinit veřejné prohlášení, ať padne, komu padne, navrhujeme následující – my jsme toho přesvědčení, že především Pavel Wonka neměl být vůbec za svoji činnost uvězněn, a taktéž, že naprosto nemůžeme vyloučit, zda zhoršení jeho zdravotního stavu nezpůsobilo toto věznění. Československá vláda ale tím, že povolila nestranným lékařům prohlédnout si původní záznamy a provést

121 Plk. MUDr. Lubomír Ondráček byl v roce 1988 náčelníkem Zdravotní služby Správy SNV ČSR. *ABS*, f. Inspekce Ministerstva vnitra ČSFR, neuspořádáno, Spis ČVS: IM-42-30-90 Pavel Wonka, Lékařská zpráva o zdravotním stavu zemřelého obviněného Pavla Wonky, nar. 23. 1. 1953.

druhou pitvu, přispěla velice kladně k dialogu o lidských právech. Doporučujeme, aby ministerstvo zahraničí [USA] přistoupilo k této věci z tohoto hlediska, a dále také, aby se zmínilo o povolení návštěvy a rozhovoru obou lékařů s chartistou Jiřím Wolfem. (Pro informaci: podáme další detaily o jeho stavu). Konec hlášení.

6. (U) Brát ohled na Moskvu.

Niemczyk

U.S. Department of State, E9, 5 stran A4.

D 17

1988, 9. května, Washington D. C – Telegram ministra zahraničí USA George Shultze, v němž zaslal všem diplomatickým zastoupením USA v Evropě tiskovou zprávu o návštěvě zástupců organizace Lékaři za lidská práva v ČSSR, kde se zúčastnili pitvy Pavla Wonky.

Bez omezení
State 147950
[...]

Od Ministerstvo zahraničí USA Washington D. C.
Do Všem evropským diplomatickým pracovištím k okamžitému použití
Všem politickým poradcům kolektivně
Národní bezpečnostní rada Washington D. C. k okamžitému použití
Konzulát USA Mnichov k okamžitému použití
Ministerstvo obrany USA Washington D. C. k okamžitému použití
[Diplomatická] Mise USA Ženeva k okamžitému použití
Velvyslanectví USA Moskva k okamžitému použití
Konzulát USA Leningrad k okamžitému použití
Info USA Element OAK k okamžitému použití
Velvyslanectví USA při OSN New York k okamžitému použití
USIA Washington D. C. k okamžitému použití

[...][122]

Věc: European Daily Press Guidance 4/9/88

[...][123]

122 Vynechány další instituce USA, kterým byla zpráva zaslána pro informaci.
123 Body č. 1 a 2 se případu Pavla Wonky netýkají.

3. (Tisková zpráva) Československo: Lékaři z USA prošetřovali politické vězně (publikováno)
– Dva lékaři z USA, dr. Robert Lawrence z Harvardovy univerzity a dr. Robert Kirschner z Chicagské univerzity, nedávno dokončili návštěvu v Československu, kde provedli pitvu Pavla Wonky, který zemřel 26. dubna v československém vězení. Na základě jejich pitvy dr. Lawrence a dr. Kirschner souhlasí s oficiálním československým nálezem, že pravděpodobná příčina smrti byla plicní embolie, a to i přes skutečnost, že samotná příčina vzniku této embolie je stále ve stadiu vyšetřování. Lékaři neshledali žádné fyzické známky toho, že byl pan Wonka mučen.
– Američtí lékaři, oba jsou členy organizace Lékaři za lidská práva, se také setkali s velmi dobře známým disidentem Jiřím Wolfem, který je vězněn v Československu od roku 1983.
– Vyslovujeme uznání československé vládě za povolení nezávislého vyšetření smrti Pavla Wonky a setkání amerických lékařů s Jiřím Wolfem. Věříme, že československá vláda vytvořila významný precedent, a doufáme, že přispěje k dalšímu konstruktivnímu dialogu v oblasti lidských práv.
– Zároveň ale nesmíme přehlédnout skutečnost, že Pavel Wonka by se neocitl ve vězení, kdyby se nerozhodl hájit svá politická a lidská práva. Pan Wonka byl uvězněn v roce 1986 za svůj pokus kandidovat jako nezávislý kandidát do československého Federálního shromáždění. Z vězení byl propuštěn v únoru 1988, ale začátkem dubna byl znovu zatčen za jakési údajné porušování podmínek jeho propuštění. Kruté zacházení, kterému byl pan Wonka dlouhodobě ve vězení podroben, zřejmě přispělo k jeho předčasné smrti ve věku 35 let. Žádáme proto československou vládu, aby ihned propustila všechny politické vězně a plně dodržovala své závazky při dodržování lidských práv, jak se k tomu zavázala podpisem Helsinského závěrečného aktu.

[...][124]

8. Brát ohled na Leningrad/Moskvu. Shultz

U.S. Department of State, E18, 7 stran A4.

124 Body č. 4, 5, 6 a 7 se případu Pavla Wonky netýkají.

D 18

1988, 11. květen, Vídeň – Telegram velvyslance USA ve Vídni a vedoucího delegace USA na Vídeňské následné schůzce KBSE Warrena Zimmermanna o připomenutí smrti Pavla Wonky na plenárním zasedání Vídeňské následné schůzky KBSE, který zaslal ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

Bez omezení
Vienna 05689
[...]

Od Velvyslanectví USA Vídeň
Do Ministr zahraničí USA Washington D. C. k okamžitému použití
Info Delegace KBSE priority
Ministr obrany USA Washington D. C. priority
Sbor náčelníků štábů Washington D. C. priority

Od Delegace USA při KBSE

Věc: KBSE: plenární zasedání Vídeňské následné schůzky v týdnu 2.–6. května 1988
Ref.: (A) Vienna 05401[125]; (B) Vienna 05478 [126]

1. Shrnutí. [...][127] Velvyslanec Meesman[128] (Nizozemsko) vznesl otázku smrti Pavla Wonky; a československý velvyslanec Doležel opakoval své vysvětlení (předchozí zpráva B)[129] týkající se [smrti] Wonky. V pátek 6. května nevystoupili na plenárním zasedání žádní řečníci.

[...][130]

5. [Velvyslanec] Nizozemska (Meesman) komentoval smrt Pavla Wonky, poukázal na to, že KBSE má zvláštní závazky vůči Wonkovi a dalším podobným lidem. Se smutkem poukázal na smrt člověka, který se postavil za to, na čem jsme se všichni shodli. Československý delegát (Doležel) znovu opakoval své vysvětlení smrti Pavla Wonky. K tomu podotkl, že doufá, že ostatní kolegové nebudou mít nedůvěru k československému vysvětlení.

Zimmermann

U.S. Department of State, E23, 3 strany A4.

125 Telegram nebyl zpřístupněn.
126 Srov. dok. č. 14.
127 Úvodní část bodu č. 1 se případu Pavla Wonky netýká.
128 Hans Meesman vedl v letech 1986–1989 delegaci Nizozemska na následné schůzce KBSE ve Vídni.
129 Srov. dok. č. 14.
130 Body č. 2, 3 a 4 se případu Pavla Wonky netýkají.

D 19

1988, 11. květen, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o článku Jaroslava Kojzara a Karla Waltra a jejich rozhovoru s lékaři Robertem Kirschnerem a Robertem Lawrencem o pitvě Pavla Wonky, který vyšel 7. května 1988 v deníku ÚV KSČ Rudé právo. Telegram byl adresován ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

Bez omezení
Prague 03091
[...]

Od Velvyslanectví USA Praha
Do Ministr zahraničí USA Washington D. C. priorita 2331
Info Východoevropská diplomatická pracoviště
Velvyslanectví USA Vídeň

Vídeň pro delegaci USA při KBSE

Věc: Smrt Pavla Wonky: odpověď Rudého práva kongresmanovi Hoyerovi
Ref.: (A) State 144898[131] (B) Prague 3023[132]

1. Bez omezení – celý text.

2. Bod 3 dole obsahuje neoficiální překlad článku, který byl publikován 7. května na druhé stránce vydání Rudého práva, deníku [ÚV] KSČ.[133] Článek, který se odvolává na rozhovor s lékaři Robertem Lawrencem a Robertem Kirschnerem z [organizace] Lé-

131 Srov. dok. č. 15.

132 Telegram nebyl zpřístupněn.

133 KOJZAR, Jaroslav – WALTER, Karel: Pravda proti výmyslům. *Rudé právo*, 7. 5. 1988, s. 2. Podle dr. Roberta S. Lawrence byl původní rozhovor účelově dezinterpretován: „Článek [...] je neúplnou verzí rozhovoru, který jsme s dr. Kirschnerem poskytli Rudému právu, a proto je nepřesný a zavádějící. Dr. Kirschner a já jsme při opakované pitvě Pavla Wonky zjistili, že původní pitva byla provedena naprosto dokonale, včetně průřezu tricepsu na pažích, holenních a stehenních svalů, kde jsme pátrali po známkách úderů a bití, což se někdy při běžné změně pokožky a podkožních tkaní neprojevuje. Souhlasili jsme s původní zprávou, že poškození tkání způsobené tupými údery při tomto zběžném pozorování v době druhé pitvy zjištěno nebylo. V tomto bodě také začíná neúplný a zavádějící článek Rudého práva. Když jsme byli dotázáni, zda náš nález potvrzuje, že Pavel Wonka zemřel „přirozenou smrtí", naše reakce byla, že je naprosto nepřirozené, aby se u pětatřicetiletého muže vyvinula tak masivní plicní embolie, aby způsobila smrt, že jeho násilné uvěznění a zacházení s ním ve vězení ho vystavilo riziku vývinu hluboké žilní trombózy [*Deep venous thrombosis*] a že jeho dlouhodobý pobyt v cele na palandě byl přímo zodpovědný za vývin trombózy a následnou plicní embolii. Zdůraznili jsme, že vězeň nemusí být zmlácen, aby byl vystaven smrtelnému riziku vývinu hluboké trombózy a následující plicní embolii, a vyslovili jsme názor, že smrti Pavla Wonky bylo možno nejen zabránit, ale že byla přímým následkem, jak s ním bylo zacházeno ve vězení. Ze čteni tohoto článku z Rudého práva je zcela zřejmé, že byly zcela vynechány všechny odsuzující komentáře, jak moje, tak dr. Kirschnera, učiněné během rozhovoru. Doufám, že se toto v konečné debatě o osudu pana Wonky ujasní." Archiv Jamese V. Jakoubka Jakoubka, E-mail dr. Roberta S. Lawrence 1. 3. 2010.

kaři za lidská práva, reprezentuje první oficiální prohlášení, veřejný komentář, k případu Pavla Wonky. Článek napadá západní spekulace týkající se okolností vedoucích k Wonkově smrti a vyjadřuje se k [projevu] kongresmana Steny Hoyera (předchozí zpráva A).[134]

3. Neoficiální překlad:
Začátek textu:[135]
„Pravda proti výmyslům. Proč spěchal pan Hoyer?"

Včera, 6. května, byl ve Vrchlabí pohřben pětatřicetiletý čs. občan Pavel Wonka, který zemřel na následky plicní embolie v královéhradecké věznici a jehož jméno v posledních dnech bylo zneužíváno v útocích proti naší společnosti.

Na stejnou dobu se západní ideodiverzní vysílačky pokusily za spolupráce několika jednotlivců nepřátelských našemu zřízení zorganizovat demonstraci na pražském Staroměstském náměstí. Akce skončila pro naprostý nezájem našich spoluobčanů fiaskem tím, že se vůbec nekonala.[136]

Nepsali bychom o tom, i když smrt mladého člověka, ať již zemřel kdekoli, je vždy smutnou událostí.

Ve čtvrtek 4. května však vystoupil se svým protičeskoslovenským prohlášením také předseda helsinské komise amerického Kongresu, člen Sněmovny reprezentantů S. Hoyer, které široce publikoval Hlas Ameriky. Tvrdil dokonce, že „okolnosti smrti P. Wonky zůstávají nejasné", že prý byl „vystaven brutálnímu zacházení", či dokonce „bití", a zdůrazňuje, že šlo o člověka, „jehož odhodlané úsilí prosazovat dodržování lidských práv a základních svobod vedlo k jeho nespravedlivému odsouzení a nakonec k jeho smrti".[137]

Dejme si v této souvislosti otázku:

Proč pan Hoyer tolik spěchal s takovým množstvím obvinění a proč si neověřil potřebná fakta?

Především, kdo to byl Pavel Wonka. Automechanik z Vrchlabí, jenž se v posledních letech velmi protisocialisticky angažoval. V řadě dopisů urážel naše veřejné činitele a společenské zřízení, vymýšlel pomluvy na některé odpovědné pracovníky a bez důkazů je rozšiřoval, hrubě napadal naše státní a politické orgány a jejich rozhodnutí, fyzicky napadl soudce okresního soudu v Jičíně, za což byl právoplatně v loňském roce odsouzen. Po propuštění z výkonu trestu mu byl soudem uložen ochranný dohled. Protože však zásadně neplnil jeho podmínky, byl znovu odsouzen k pětiměsíčnímu trestu.[138]

134 Srov. dok. č. 15.
135 V edici je publikován originální český text. Anglický překlad je jeho přesnou verzí.
136 Srov. sdělení VONS č. 762 (Policejní represe proti tryzně za Pavla Wonku). In: *Informace o Chartě 77*, 1988, roč. 11, č. 10, s. 15–16.
137 Srov. dok. č. 15.
138 Srov. dok.č. 3

V té době měl určité zdravotní problémy, odmítal však spolupracovat se zdravotními orgány, znemožňoval objektivní zjištění svého zdravotního stavu i všechny navržené léčebné postupy či předepsané léky.[139]

Okamžitě po jeho smrti byla provedena pitva, která prokázala, že zemřel na plicní embolii.[140] Přesto západní antikomunistická centra velmi intenzivně využila smrti Pavla Wonky jako záminky k útoku na naši republiku. Proto federální ministerstvo zahraničních věcí umožnilo předním americkým lékařům, profesoru Robertu S. Lawrencovi z Harvardovy univerzity a profesoru Robertu H. Kirschnerovi z Chicagské univerzity, aby nezávisle na našich lékařích prozkoumali okolnosti Wonkovy smrti.[141] Poté poskytli oba lékaři rozhovor československým novinářům:

Otázka: Pane profesore Kirschnere, vy jste patolog a měl jste možnost pitvat tělo zemřelého Pavla Wonky. Potvrdilo vaše ohledání závěry čs. lékařů?

Kirschner: Neprováděl jsem skutečnou pitvu, ale měl jsem plnou možnost prověřit práci čs. patologů. Mohu konstatovat, že byla udělána velice dobře, na vysoké profesionální úrovni a že příčinou smrti Pavla Wonky byla skutečně plicní embolie.

Otázka: Tvrdí se, že Pavel Wonka byl bit a fyzicky týrán. Potvrdilo tuto skutečnost vaše šetření?

Kirschner: Nenašel jsem žádný důkaz, že by Pavel Wonka byl bit nebo mučen.[142]
Otázka: Pane profesore Lawrenci, západní sdělovací prostředky tvrdí, že Wonka zemřít nemusel. Mohou umřít lidé na plicní embolii také v amerických nemocnicích?

Lawrence: Na embolii umírají lidé na celém světě. Mnozí lidé se pozastavovali nad tím, že zemřel velmi mladý. Skutečností je, že smrt způsobená plicní embolií ve 35 letech je velmi neobvyklá. Jedním z bodů, které jsme si chtěli ověřit, byla tělesná aktivita Pavla Wonky v době před smrtí. Plicní embolie je totiž běžnější u lidí dlouhodobě upoutaných na lůžku. Dnes ráno jsme měli příležitost hovořit se zástupci ministerstva spravedlnosti o okolnostech, které předcházely smrti. Je zřejmé, že Wonka ztratil hodně na váze. Dověděli jsme se, že v různých dobách odmítal potravu. Tato skutečnost, ať již ztratil více či méně kilogramů,[143] mohla být příčinou vzniku trombózy a následně plicní embolie. V případě, že embolie vznikne, nelze zabránit smrti ani v nejlepších zdravotnických zařízeních.

Otázka: Kdo vaši cestu zprostředkoval, kdo ji financoval a jak jste byli v Československu přijati?

Lawrence: V Československu jsem podruhé. Má nynější cesta s prof. Kirschnerem byla podporována také skupinou „Helsinki Watch“[144], která se zabývá sledováním, jak jsou dodržována lidská práva. Naše cesta by se nemohla uskutečnit bez mimořádné spolupráce a pochopení ze strany československého ministerstva zahraničních věcí a čs. velvyslanectví ve Washingtonu.

139 Srov. dok. č. 5.
140 Srov. dok. č. 5, 7, 13 a 16.
141 Srov. dok. č. 2, 3, 5, 7, 8 a 10.
142 Srov. dok. č. 16.
143 Srov. dok. č. 7 a 16.
144 Nevládní americká organizace Helsinská stráž (*Helsinki Watch*) byla založena v roce 1979 s cílem sledovat dodržování lidských práv v členských zemích KBSE. Od poloviny osmdesátých let postupně v USA

I tento rozhovor svědčí o neserióznosti senátora pana Hoyera i dalších, kteří rozpoutali vůči nám nepřátelskou kampaň.

JAROSLAV KOJZAR[145]
KAREL WALTER“

Konec textu.
Niemczyk

U.S. Department of State, E10, 5 stran A4.

D 20

1988, 11. květen, Praha – Telegram velvyslance USA v Praze Juliana Niemzczyka o pohřbu Pavla Wonky ve Vrchlabí 6. května 1988. Telegram byl adresován ministru zahraničí USA Georgeovi Shultzovi.

Důvěrné
Prague 03092
[...]

Od Velvyslanectví USA Praha
Do Ministr zahraničí USA Washington D. C.
Info Východoevropská diplomatická pracoviště
Velvyslanectví USA Vídeň

Vídeň pro delegaci USA při KBSE

Věc: Pavel Wonka: pohřeb
Ref.: Prague 3023[146] a předchozí

1. Důvěrné – celý text

2. Úředník velvyslanectví USA [*EmbOff*][147] odejel 6. května do severočeského města Vrchlabí zúčastnit se pohřbu Pavla Wonky.[148] Přítomni byli též zástupci velvyslanectví

vznikly další obdobné organizace, které se zabývaly také situací v Asii, Africe a na Středním východě. V roce 1988 společně vytvořily mezinárodní nevládní organizaci Strážce lidských práv (*Human Rights Watch*). *Archive PHP*, Medical mission to Czechoslovakia. A report by Helsinki Watch and Physicians for human rights, July 1988.

145 Jaroslav Kojzar (1937) byl v roce 1988 zástupcem šéfredaktora deníku *Rudé právo*.

146 Telegram nebyl zpřístupněn.

147 Pohřbu se zúčastnil Robert Loyd Norman (1952), který na velvyslanectví USA v Praze působil v letech 1986–1989 ve funkci prvního tajemníka politického oddělení. V červenci 1989 byl v souvislosti se svou podporou opozičního hnutí vyhoštěn jako *persona non grata* z Československa.

148 Srov. dok. č. 6 a 11.

SRN, Velké Británie, Kanady, Francie, Nizozemska, Belgie, Itálie, Španělska a Austrálie (rezident z Varšavy). Přibližně 500 lidí bylo přítomno zádušní mše v místním katolickém kostele a několik tisíc se pak připojilo k pohřebnímu průvodu na hřbitov. Vedle proslovu místního faráře promluvili k shromážděným dva místní občané[149] a přední zástupci signatářů Charty 77 Vlasta Chramostová, Stanislav Devátý (současný mluvčí [Charty 77])[150] a Václav Malý (bývalý mluvčí).[151] Policejní účast na místě nebyla moc vidět, ale policie před městem zastavovala příchozí, včetně diplomatů, a kontrolovala totožnost. Václav Havel, jehož projev pak přednesl Devátý, byl zadržen a tak mu bylo zabráněno zúčastnit se pohřbu. Rovněž v Praze policie zadržela několik lidí, včetně dalšího mluvčího Charty 77 Ladislava Hejdánka,[152] zřejmě v očekávání nějaké demonstrace, která se ale neuskutečnila.[153]

Niemczyk

U.S. Department of State, E11, 2 strany A4.

149 Na pohřbu promluvili vedle představitelů Charty 77 také přátelé Pavla Wonky Hana Jüptnerová a Kurt Josef Tomčik. NĚMCOVÁ, Dana: Pohřeb Pavla Wonky. In: *Informace o Chartě 77*, 1988, roč. 11, č. 10, s. 7.

150 Stanislav Devátý (1952) byl mluvčím Charty 77 v období od 2. ledna 1988 do 2. ledna 1989.

151 Václav Malý (1950) byl mluvčím Charty 77 v období od 13. ledna 1981 do 7. ledna 1982.

152 Ladislav Hejdánek (1927) byl mluvčím Charty 77 v období od 21. září 1977 do 8. února 1979 a od 5. června 1979 do 1. ledna 1980.

153 Srov. NĚMCOVÁ, Dana: Pohřeb Pavla Wonky. In: *Informace o Chartě 77*, 1988, roč. 11, č. 10, s. 7 a Projev Václava Havla. Tamtéž, s. 8.

Seznam zkratek a akronym

ABS	– Archiv bezpečnostních složek
C	– důvěrné (Confidential)
č.	– číslo
čs.	– československý
ČSSR	– Československá socialistická republika
ČSR	– Česká socialistická republika
D. C.	– Federální distrikt (District of Columbia)
DCM	– zástupce velvyslance (Deputy Chief of Mission)
EC	– Evropská komise (European Commission)
EEY	– oddělení pro východní Evropu a Jugoslávii (Office of Eastern European and Yugoslav Affairs)
EmbOff	– úředník velvyslanectví (Embassy Officer)
ES	– Evropské společenství (European Community)
EUR/EEY	– oddělení pro východní Evropu a Jugoslávii sekce pro Evropu a Kanadu Ministerstva zahraničních věcí USA (Office of Eastern European and Yugoslav Affairs, Bureau of European and Canadian Affairs, Department of State)
FBI	– Federální úřad pro vyšetřování (Federal Bureau of Investigation)
FS	– Federální shromáždění
GP	– generální prokuratura
HK	– Hradec Králové
ICRC	– Mezinárodní výbor Červeného kříže (International Committee of the Red Cross)
IHFHR	– Mezinárodní helsinská federace pro lidská práva (International Helsinki Federation for Human Rights)
Info	– k informaci (For information)
JCF	– Sbor náčelníků štábů (Joint Chiefs of Staff)
KBSE	– Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (Conference on Security and Cooperation in Europe)
KP	– krajská prokuratura
KS	– krajská správa
LOU	– pro interní potřebu (Limited Official Use)
MV	– ministerstvo vnitra
MZV	– ministerstvo zahraničních věcí
nar.	– narozen
n. p.	– národní podnik
NNA	– neutrální a nezúčastněné státy (Neutral and Non-Aligned states)
NSC	– Národní bezpečnostní rada (National Security Council)
obv.	– obviněný
OECD	– Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (Organization for Economic Cooperation and Development)
OO	– obvodní oddělení

OP	– okresní prokuratura
OHS	– oddělení hospodářské kriminality
OS	– okresní správa
OVS	– okresní vojenská správa
PHR	– Lékaři za lidská práva (Physicians for Human Rights)
pís.	– písmeno
PolOff	– pracovník politické sekce na velvyslanectví (Officer of the political section of an Embassy)
přísl.	– příslušník
Ref.	– odkaz (Reference)
ř.	– řád
S	– správa
Sb.	– sbírka
SECDEF	– ministr obrany (Secretary of Defense)
SECSTATE	– ministr zahraničí USA (Secretary of State)
SNB	– Sbor národní bezpečnosti
SNV	– Sbor nápravné výchovy
sp.	– spisová
SRN	– Spolková republika Německo (Bundesrepublik Deutschland)
tr.	– trestní
U	– bez omezení (Unclassified)
USIA	– Informační agentura USA (United State Information Agency)
USINFO	– Informační služba USA (United States Information Servise)
US	– Spojené státy [americké] (United States [of America])
USA	– Spojené státy americké (United States of America)
ÚNV	– útvar nápravné výchovy
VB	– Veřejná bezpečnost
VOA	– Hlas Ameriky (Voice of America)
z.	– zákon
zn.	– značka

Bratři Jiří Wonka (v popředí) a Pavel Wonka při eskortě k Městskému soudu v Praze, květen 1987
Foto: Přemysl Fialka

Bratři Wonkové při eskortě od Městského soudu v Praze, květen 1987
Foto: Přemysl Fialka

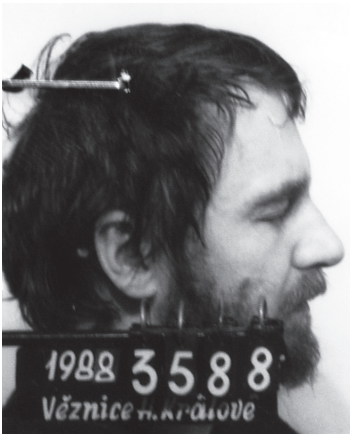

Fotografie Pavla Wonky z dubna 1988 z vazební věznice v Hradci Králové. Dochovala se v jeho osobním spisu.
Zdroj: Národní archiv

Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě

Vídeň

Pavel Wonka
Pražská 878
543 01 Vrchlabí
ČSSR

Věc: Poselství propuštěného čs. politického vězně Pavla Wonky KEBS

Zasílám Vám své poselství, ve kterém činím návrhy na nové přístupy ke spolupráci mezi státy a národy v Evropě.
Dále uvedená hodnocení se netýkají jen situace v ČSSR a jsou hodnocením obecným. Výslovně prohlašuji, že svými názory nemám v úmyslu vytvářet nepřátelské nálady vůči republice /ČSSR/ a tím se dopouštět trestných činů pobuřování dle § 100 tr. zák. nebo podvracení republiky dle § 98 tr. zák. Nemám v úmyslu ani poškozovat zájmy ČSSR v cizině a dopouštět se tak trestného činu dle § 112 tr. zák.
Mám sice zaručeno právo na svobodu projevu v Ústavě ČSSR i svobodu šířit své názory bez omezení. Zkušenosti mě ovšem naučily, na podobné deklarace příliš nespoléhat. Proto ne z vrozené, ale nabyté opatrnosti si dovoluji požádat KEBS a vlády všech zemí, které se jednání účastní o sledování, aby můj hlas opět nebyl pod nějakou záminkou umlčen ve vězení.

Vrchlabí dne 3.3.1988 Pavel Wonka

Představitelé západních států opakovaně upozorňovali na kauzu Pavla Wonky na následné schůzce KBSE ve Vídni. Pavel Wonka zaslal účastníkům této konference své poselství, v němž navrhl důslednou kontrolu dodržování lidských práv. Průvodní dopis napsal 3. března 1988, tedy necelé dva měsíce před svou smrtí.
Zdroj: archiv Jiřího Wonky

Trestní věc

proti Pavlu Wonkovi

pro maření výkonu úř. rozhodnutí

podle § 7c z.č.150/69 Sb.

Na všech podáních v této věci uveďte:

Jednací číslo: 3T 103/88

Útvar Sboru nápravné výchovy Hradec Králové, p. schr. 62
Č.j SNV
Došlo 12 - 4 88
Příloh
Ukládací značka: 1-1-29

Žádost o provedení eskorty osoby ve vazbě - ve výkonu trestu odnětí svobody

Věznice

v Hradci Králové

Okresní soud Trutnov v

žádá, aby obviněný(á) — odsouzený(á) Pavel Wonka
(příjmení a jméno)

nar. 23.1.1953 Vrchlabí podle údajů spisu v tamní věznici
(datum a místo narození)

v Hradci Králové

byl(a) předveden(a) za účelem hlavního líčení

a) k okresnímu soudu v Trutnově

dne 20.dubna 1988 o 9.00 hod. do místnosti č. dv. 60

b) do dne do vazby soudu

v ; provedení eskorty sdělte neprodleně soudu.

K provedení eskorty zpět vyžádejte si souhlas okr. soudu Trutnov

v

Eskortovaný(á) je obviněný
(povaha)

a byl(a) v této trestní věci prvým soudem odsouzen(a) k trestu odnětí svobody na

Připojené předvolání k hlavnímu líčení
(označení soudního úkonu)

předvolané(mu) ihned doručte a doručenku opatřenou datem převzetí a podpisem vraťte neprodleně okr. soudu Trutnov v

Předveďte obviněného(ou) v občanském obleku, (oholeného) a čistě upraveného(ou).

V Trutnově dne 11.4.1988

Kulaté razítko

OKRESNÍ SOUD V TRUTNOVĚ

Předseda senátu
(Samosoudce:)

JUDr.Marcela Horváthová
(podpis vlastnoruční a vypsaný strojem)

SEVT - 16 046 0 -(Tr. ř. č. 46 - žádost o prevedení eskorty osoby ve vazbě - ve výkonu trestu odnětí svobody)
II/70 vět 11 70 - 3710

Žádost o provedení eskorty Pavla Wonky 20. dubna 1988 podepsala soudkyně Okresního soudu v Trutnově JUDr. Marcela Horváthová
Zdroj: Národní archiv

UNCLASSIFIED E12

CONFIDENTIAL

PAGE 01 STATE 133733
ORIGIN EUR-00

INFO LOG-00 ADS-00 SSO-00 ONY-00
(ADS) R

RELEASED IN FULL

DRAFTED BY: EUR/EEY:DBSMITH (0030C)
APPROVED BY: EUR/EEY:JSEYMOUR
DESIRED DISTRIBUTION
EUR/EEY THREE COPIES ONLY
----------262007 280403Z /38

O 272320Z APR 88
FM SECSTATE WASHDC
TO AMEMBASSY PRAGUE IMMEDIATE

C O N F I D E N T I A L STATE 133733

FOR SCHMIDT FROM SEYMOUR

E.O. 12356: DECL: OADR
TAGS: AMGT, CZ, US
SUBJECT: OFFICIAL INFORMAL 65

1. (C) PAVEL WONKA: WE HAVE HEARD FROM SEVERAL SOURCES THAT PAVEL WONKA HAS DIED IN HRADEC KRALOVE PRISON. DR. LAWRENCE OF PHYSICIANS FOR HUMAN RIGHTS HAS FORMALLY APPEALED TO THE GOC FOR PERMISSION TO ATTEND THE AUTOPSY ALONG WITH A PATHOLOGIST FROM THE SAME ORGANIZATION. THE APPEAL HAS BEEN MADE THROUGH THE CZECHOSLOVAK EMBASSY AND BY TELEGRAM TO THE MFA IN PRAGUE. NEEDLESS TO SAY, THERE IS A GREAT DEAL OF CONCERN OVER THE CIRCUMSTANCES OF WONKA'S DEATH AND THE DECISION OF GOC OFFICIALS TO REARREST HIM EARLIER THIS MONTH IN LIGHT OF THE PRECARIOUS STATE OF HIS HEALTH. WE WOULD GREATLY APPRECIATE ANY LIGHT YOU CAN SHED ON THIS. SHULTZ

CONFIDENTIAL

UNITED STATES DEPARTMENT OF STATE
REVIEW AUTHORITY: THEODORE SELLIN
DATE/CASE ID: 13 JUN 2008 200802036

UNCLASSIFIED

Depeše, v níž ministr zahraničí USA George Schultz požádal 27. dubna 1988 pražské velvyslanectví USA o získání informací k smrti Pavla Wonky
Zdroj: U.S. Department of State

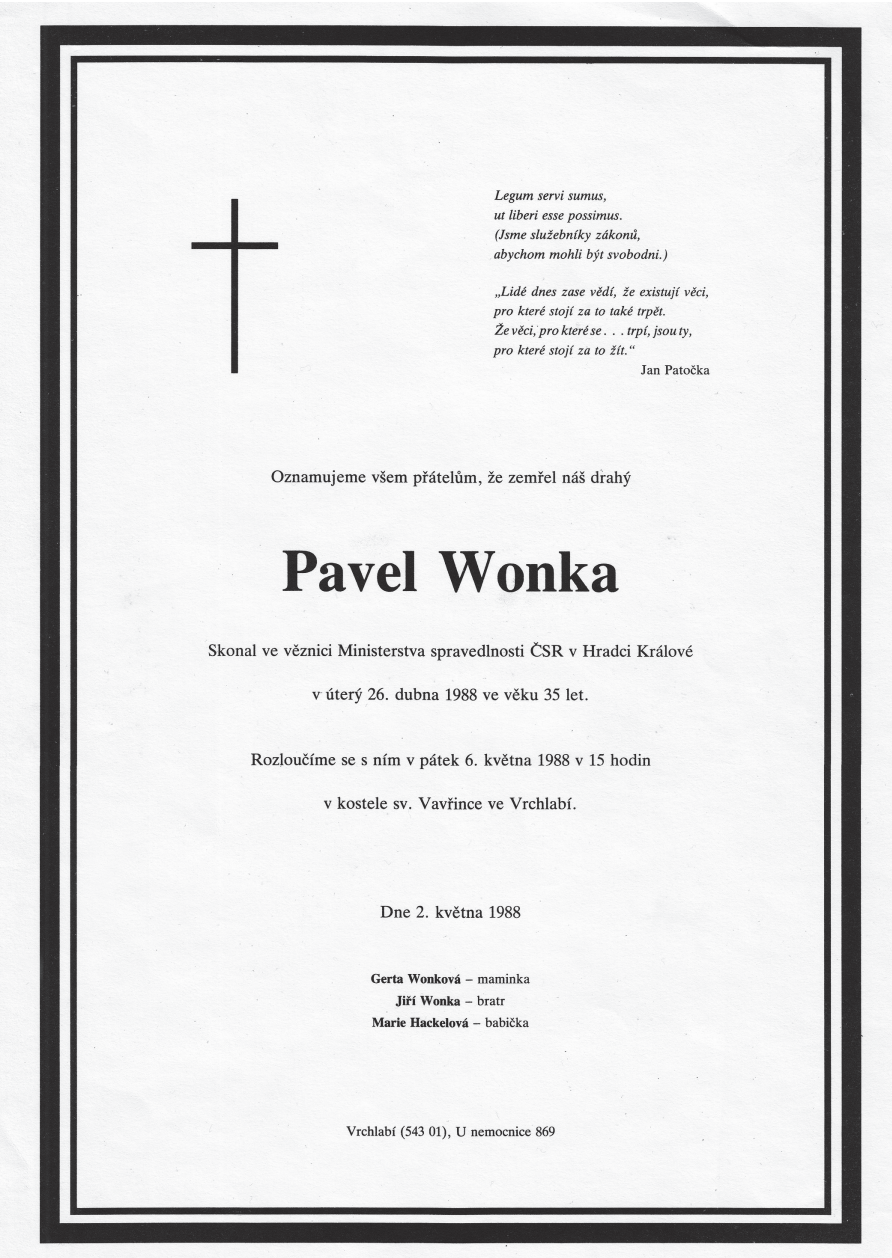

Legum servi sumus,
ut liberi esse possimus.
(Jsme služebníky zákonů,
abychom mohli být svobodni.)

„Lidé dnes zase vědí, že existují věci,
pro které stojí za to také trpět.
Že věci, pro které se . . . trpí, jsou ty,
pro které stojí za to žít."
Jan Patočka

Oznamujeme všem přátelům, že zemřel náš drahý

Pavel Wonka

Skonal ve věznici Ministerstva spravedlnosti ČSR v Hradci Králové

v úterý 26. dubna 1988 ve věku 35 let.

Rozloučíme se s ním v pátek 6. května 1988 v 15 hodin

v kostele sv. Vavřince ve Vrchlabí.

Dne 2. května 1988

Gerta Wonková – maminka
Jiří Wonka – bratr
Marie Hackelová – babička

Vrchlabí (543 01), U nemocnice 869

Tiskárny ve Vrchlabí a jeho okolí měly po smrti Pavla Wonky zakázáno vytisknout parte. Výrobu na přání Jiřího Wonky nakonec zajistil Joska Skalník.
Zdroj: Libri prohibiti

Zádušní mše se uskutečnila 6. května 1988 ve Vrchlabí. Na snímku matka a bratr Pavla Wonky.
Foto: Přemysl Fialka

Pohřebního průvodu se zúčastnilo několik tisíc osob
Foto: Přemysl Fialka

Pohřeb Pavla Wonky 6. května 1988 na vrchlabském hřbitově
Foto: Přemysl Fialka

Pohřbu se zúčastnil také I. tajemník politického oddělení velvyslanectví USA v Praze Robert Norman (uprostřed v obleku)
Foto: Přemysl Fialka

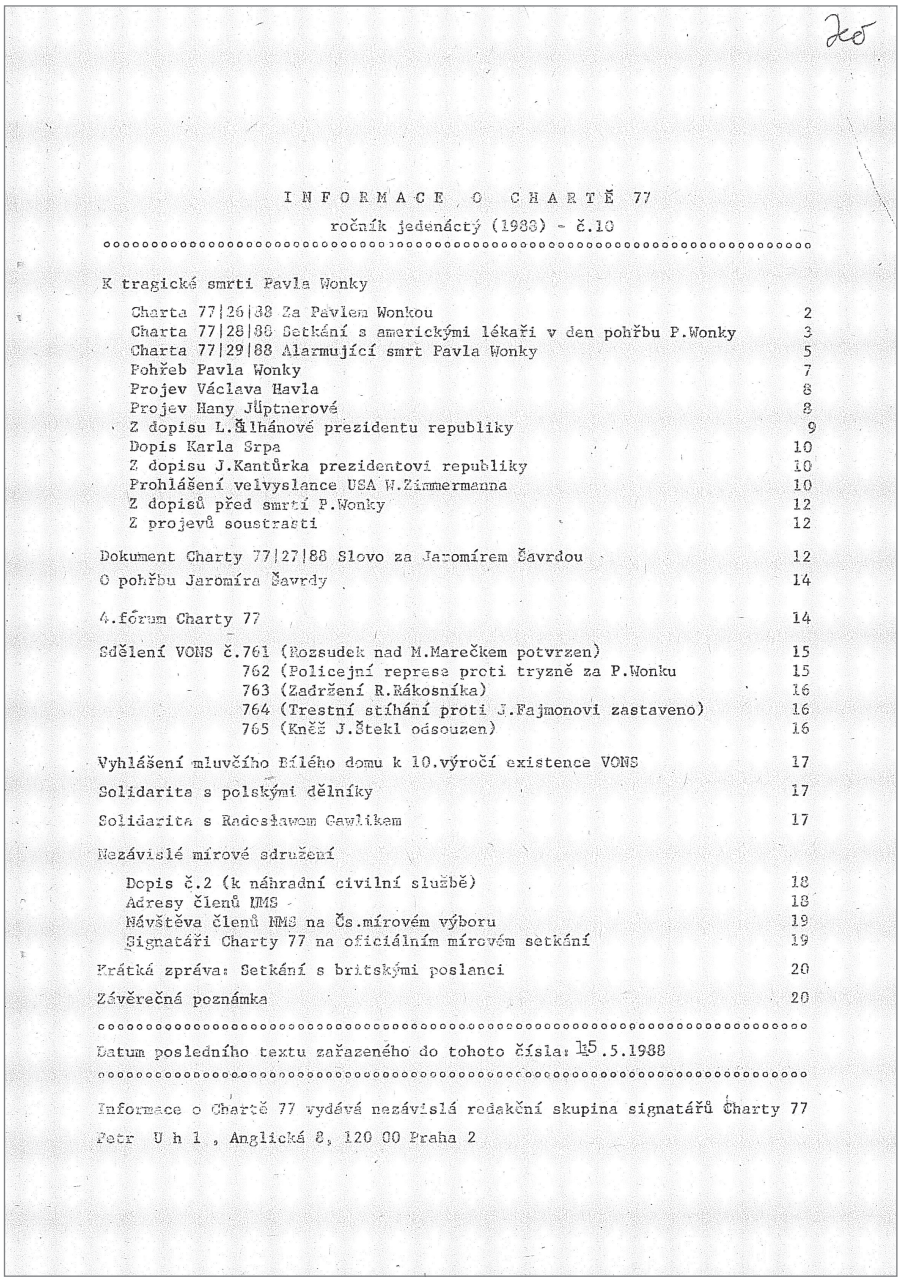

I N F O R M A C E O C H A R T Ě 77

ročník jedenáctý (1988) - č.10

K tragické smrti Pavla Wonky

Charta 77|26|88 Za Pavlem Wonkou 2
Charta 77|28|88 Setkání s americkými lékaři v den pohřbu P.Wonky 3
Charta 77|29|88 Alarmující smrt Pavla Wonky 5
Pohřeb Pavla Wonky 7
Projev Václava Havla 8
Projev Hany Jůptnerové 8
Z dopisu L.Šilhánové prezidentu republiky 9
Dopis Karla Srpa 10
Z dopisu J.Kantůrka prezidentovi republiky 10
Prohlášení velvyslance USA W.Zimmermanna 10
Z dopisů před smrtí P.Wonky 12
Z projevů soustrasti 12

Dokument Charty 77|27|88 Slovo za Jaromírem Šavrdou 12
O pohřbu Jaromíra Šavrdy 14

4.fórum Charty 77 14

Sdělení VONS č.761 (Rozsudek nad M.Marečkem potvrzen) 15
762 (Policejní represe proti trzně za P.Wonku 15
763 (Zadržení R.Rákosníka) 16
764 (Trestní stíhání proti J.Fajmonovi zastaveno) 16
765 (Kněž J.Štekl odsouzen) 16

Vyhlášení mluvčího Bílého domu k 10.výročí existence VONS 17

Solidarita s polskými dělníky 17

Solidarita s Radosławem Gawlikem 17

Nezávislé mírové sdružení

Dopis č.2 (k náhradní civilní službě) 18
Adresy členů NMS 18
Návštěva členů NMS na Čs.mírovém výboru 19
Signatáři Charty 77 na oficiálním mírovém setkání 19

Krátká zpráva: Setkání s britskými poslanci 20

Závěrečná poznámka 20

Datum posledního textu zařazeného do tohoto čísla: 15.5.1988

Informace o Chartě 77 vydává nezávislá redakční skupina signatářů Charty 77

Petr Uhl, Anglická 8, 120 00 Praha 2

Obálka čísla samizdatového časopisu *Informace o Chartě 77*, které bylo věnováno smrti Pavla Wonky
Zdroj: Libri prohibiti

MEDICAL MISSION TO CZECHOSLOVAKIA

A REPORT BY HELSINKI WATCH and PHYSICIANS FOR HUMAN RIGHTS

July 1988

Helsinki Watch
485 Fifth Avenue
New York, N.Y. 10017
(212) 972-8400

Physicians for Human Rights
58 Day Street, Suite 202
Summerville, MA 02144
(617) 623-1930

První strana interní zprávy amerických lékařů Roberta Kirschnera a Roberta Lawrence o jejich cestě do Československa
Zdroj: Physicians for Human Rights